

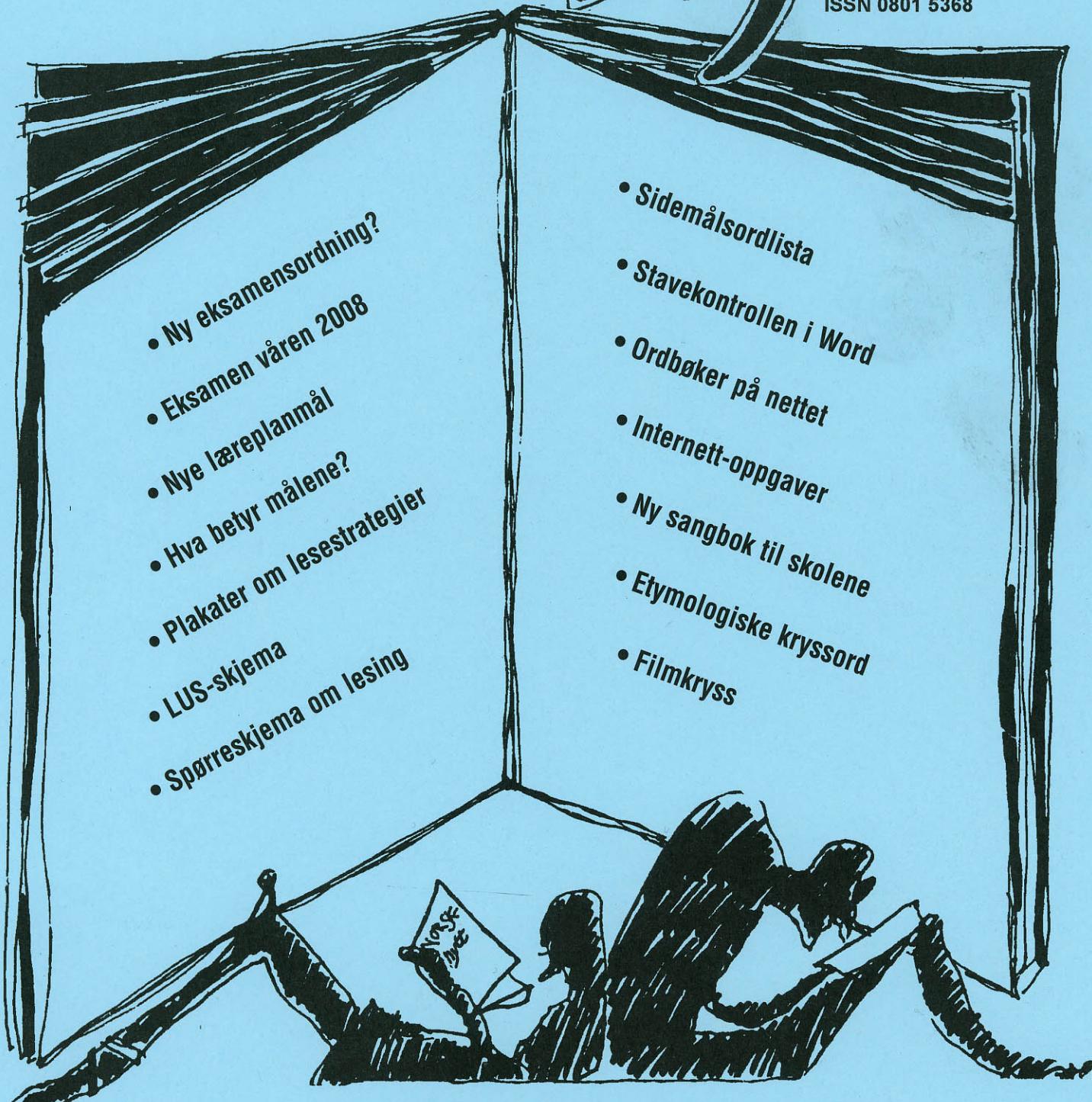
– et aktuelt læremiddel
i tidsskriftform

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Ny eksamsordning?
- Eksamens våren 2008
- Nye læreplanmål
- Hva betyr målene?
- Plakater om lesestrategier
- LUS-skjema
- Spørreskjema om lesing

- Sidemålsordlista
- Stavekontrollen i Word
- Ordbøker på nettet
- Internett-oppgaver
- Ny sangbok til skolene
- Etymologiske kryssord
- Filmkryss

Norsknytt

gir variasjon og liv til norskundervisningen

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/91 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
Årgang 2004:	«Norsknytt 1/04, 2/04, 3/04 og 4/04»	200,-
Årgang 2005:	«Norsknytt 1/05, 2/05, 3/05 og 4/05»	200,-
Årgang 2006:	«Norsknytt 1/06, 2/06, 3/06 og 4/06»	200,-
Årgang 2007:	«Norsknytt 1/07, 2/07, 3-4 /07»	350,-

NB: Porto og forsendelseskostnader kommer i tillegg.

Ønskes et større antall av enkelte hefter, be om pristilbud!

Send bestillingen til:

**Norsknytt
Postboks 303 Levanger
7601 LEVANGER**

Eller bruk epost:

post@norsknytt.no

NESTE NUMMER:

Norsknytt nummer 3-2008 vil blant inneholde stoff om dansk språk og litteratur, om aktuell faglitteratur og om de nasjonale leseprøvene for åttende trinn .

Utgiver: Norsknytt ANS

Redaksjon: Norsknytt, Øystein Jetne, Landingsveien 86, 0767 OSLO

Abonnement: Norsknytt, postboks 303, 7601 LEVANGER (tlf. 917 73 534)

Epost: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Øystein Jetne © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Årsabonnement (fire numre per år): 500,- kroner

Norsknytt

En spørreundersøkelse som Rambøll Management har gjort for Utdanningsdirektoratet, viser stor misnøye blant sensorer og vanlige norsklærere med den eksamsensordningen som ble gjennomført sist vår. Hele 60 prosent av sensorene var uenige i at eksamsensordningen var godt egnet til å måle elevenes kompetanse i forhold til læreplanen. Omrent like ille: 67 prosent av sensorene mente at elevene hadde liten mulighet til å vise sin kompetanse i begge målformer. Så alvorlige tall må Utdanningsdirektoratet ta hensyn til.

Utdanningsdirektoratet anbefaler at ordningen med to eksamensdager i norskfaget gjeninnføres så fort som mulig. Når dette nummeret av Norsknytt når fram til skolene, er det mulig at Kunnskapsdepartementet allerede har bestemt at årets tiendeklassinger skal ha én skrivedag på bokmål og én skrivedag på nynorsk. I så fall vil den ene skrivedagen knyttes til sakprosasjangrene, mens den andre skrivedagen knyttes til de skjønnlitterære sjangrene. Dermed vil elevene på en helt annen måte enn i mai 2008 få anledning til å vise fram hva de er gode for.

Bruken av hjelpeemidler til eksamen er fortsatt et problemområde. For å hindre at elevene får hjelp på selve skrivedagen, og for å gjøre det mulig for sensorene å vurdere hva den enkelte elev har prestert, er det ikke lov å bruke Internett eller andre kommunikasjonsmidler i eksamenslokalet. Alle andre hjelpeemidler er tillatt. Det innebærer for eksempel at de elevene som har råd til det, kan kjøpe «Sidemålsordlista» fra Fagbokforlaget og bruke denne som oppslagsbok under eksamen. Uproblematiske? Nei, ikke helt, for ordlista er ikke godkjent til skolebruk av Språkrådet. «Sidemålsordlista» er rett og slett **for brukervennlig**: Fullstendige bøyningsmønstre er oppgitt for alle oppslagsord, og bokmålsordene er skrevet med rød skrift innimellom nynorskordene. Eleven som bruker denne ordlista, kan lett klatre en halv karakter.

Enda mer problematisk er elevenes muligheter for å bringe med seg ferdigskrevne tekster inn i eksamenslokalet, enten på papir eller på minnepinne. Hvordan skal eksamensvaktene kunne kontrollere at eleven ikke misbruker denne rettigheten. Allerede nå går det historier om elevene som brakte med seg fire-fem ferdige fortellinger på minnepinnen, i håp om at minst én av eksamsensoppgavene skulle passe til tekstene som elevene hadde med seg. Er historiene sanne – og det er det liten grunn til å tvile på – hadde elevene full klaff og sikret seg en karakter klart høyere enn det de oppnådde til standpunkt. Hvorfor skal en på denne måten åpne for juks og fanteri på eksamen?

Kravet om at elevene skal oppgi kildene som de har brukt, er mest sannsynlig et forsøk på å skremme elevene fra å jukse. Helt naturlig er dette kravet ikke. Ser en på eksamsensoppgavene for våren 2008, der elevene kunne velge å skrive et leserinnlegg og en fortelling, kan en lure på hvorfor elevene skal få minuspoeng om de ikke oppgir kilder. Det er da ikke vanlig å oppgi kilder når en skriver leserinnlegg!?! Er det meningen at elevene skal legge inn sitater i leserinnleggene – bare for å vise sensor at en behersker kildebruk? I så fall blir elevenes skrivesituasjon på eksamensdagen temmelig kunstig ...

Kritikk mot 2008-eksamenen

Stortinget stod bak vårens eksamsensordning i norsk på ungdomstrinnet, der elevene måtte skrive både bokmål og nynorsk - og både sakprosa og skjønnlitteratur - på samme dag. En meningsmåling blant elever og lærere baner veien for en ny eksamsensordning.

I Stortingsmelding nr. 20 (2003-2004) «Kultur for læring» ble det foreslått å innføre én eksamsensdag i norsk for avgangsklassene i grunnskolen. Opprinnelig foreslo Kristin Clemets departement å fjerne sidemålet fra eksamensdagen, men i Stortinget ble det vedtatt at begge målformene skulle prøves på én og samme dag. Dermed fikk de det travelt, elevene som våren 2008 ble trukket ut til eksamen i norsk.

Nyheten om Stortingets vedtak seg sakte inn på landets lærerværelser. Protestene vokste seg sterke i forrige skoleår, men protestene kom for sent - og direktoratet kunne vanskelig sette et stortingsvedtak til side. Derimot kunne Bård Vegar Solhjell be om en vurdering av eksamsensformen, med sikte på en hurtig omlegging. Direktoratet bestilte en spørreundersøkelse blant elever, lærere og sensorer, og så, i september 2008, kom tallene som viser at den nye eksamsensordningen er ytterst upopulær blant norsklærere og sensorer. Direktoratet anbefaler departementet å gå tilbake til ordningen med to eksamsensdager i norskfaget, i alle fall for våren 2009, og mye skal til for at departementet motsetter seg denne oppfordringen.

Omtrent samme gjennomsnitt som før

Medieoppslag i juni kunne tyde på at elevene fikk langt dårligere karakterer med den nye eksamsensordningen. Karakterstatistikken viser at disse «nyhetene» var betydelig overdrevet. Tidligere har hovedmålskarakteren beveget seg rundt 3,6. Sidemålskarakteren har ligget rundt 3,3. For 2008 lå gjennomsnittskarakteren i norsk skriftlig omtrent midt i mellom, nærmere bestemt på 3,4.

Gjennomsnittskarakteren skjuler at det er blitt svært vanskelig å oppnå toppkarakteren. Når elevene må skrive i to sjanger og på to målformer samme dag, skal det godt gjøres å få fullt hus hele veien. Bare 1,5 prosent får det til.

Midt-på-treet-karakterene 3 og 4 tilsvarer den gamle karakteren G, som etter Gauss-kurven skulle deles ut til 44 prosent av elevene. Nå ender 67 prosent av elevmassen opp her. Hvorfor samler elevene seg i stadig større grad på midten? Har elevene blitt likere hverandre,

eller er det noe ved eksamsensordningen eller noe ved oppgavene som ble gitt?

Karakterfordelingen ved norskseksamen våren 2008 var slik:

Karakteren 6	1,5 %
Karakteren 5	12,4 %
Karakteren 4	30,0 %
Karakteren 3	37,6 %
Karakteren 2	17,2 %
Karakteren 1	1,1 %

Knapp tid og dårlige oppgaver

Spørreundersøkelsen som Rambøll Management har utført på oppdrag fra direktoratet, viser at elevene var mer fornøyde med eksamsensordningen enn både norsklærere og sensorer. Hovedinntrykket er likevel at elevene har fått dårlig tid til å skrive to fullverdige tekster, og at mange elever (særlig bokmålelevene) har slitt med å omstille seg fra sidemål til hovedmål.

Selv oppgavene får medfart av sensorer. Oppgavene kalles «flate» og uinteressante. På spørsmål om sensorene oppfatter det som vanskelig å sette karakter på begge målformer samtidig, svarer hele 63 prosent av sensorene ja.

Enda en ny eksamsensordning i 2010?

I et brev til Kunnskapsdepartementet skriver Utdanningsdirektoratet at det i norskfaget på ungdomstrinnet bør være like mange eksamsensdager som det er standpunkt-karakterer. Dermed er det ikke sagt at det blir to eksamsensdager i norskfaget i all evighet, for direktoratet mener det bør vurderes å slå sammen karakteren i norsk hovedmål og norsk sidemål til én karakter, siden norskfaget er ett fag.

Et kompromiss, skriver direktoratet, kan være at de elevene som kommer opp i norsk skriftlig, trekker hva de skal opp i, enten sidemål eller hovedmål. På den måten slipper en unna med én eksamsensdag, samtidig som sidemålet bevarer en viss status.

Uansett ser det ut til å være helt slutt på at elevene skal skrive to tekster på én dag - og slutt på at sensorene skal vurdere to tekster til prisen av én ...

Oppgavene til eksamen i norsk våren 2008

Sidemålsoppgaven

Ta stilling til éin av påstandane under og skriv eit lesarinnlegg:

«Det er vanskeleg å stå i mot gruppepress.»

«Med reklame er det lett å velje»

Lag din eigen tittel på lesarinnlegget.

Hovedmålsoppgavene

1. Skriv en fortelling om en ungdom som lar seg påvirke av sitt forbilde. Velg tittel selv.

2.

Foreldrene dine vil påvirke – du vil bestemme selv:

- hvilken musikk du vil høre på
- hvem du skal bo hos
- hvilke venner du vil være sammen med
- hvilke klær du vil gå med

Du vil påvirke – foreldrene dine vil bestemme selv.

Ta utgangspunkt i teksten ovenfor. Skriv 1. akt i en dramatekst, eller skriv en fortelling. Velg tittel selv.

3. Skriv en skjønnlitterær tekst om en som har opplevd å være under press fra flere kanter. Velg tittel selv.

4. Skriv en fortelling der det skjer en forandring til det bedre. Velg tittel selv.

5. Skriv en fortelling eller en novelle om den nye læreren og klassen. Velg tittel selv.

Elevenes dom:

Jeg ble godt forberedt på eksamen med to målformer på én dag.

Helt enig:	26 %
Delvis enig:	36 %
Delvis uenig:	18 %
Helt uenig:	9 %

Det var nyttig med en forberedelsesdag før eksamen.

Helt enig:	55 %
Delvis enig:	20 %
Delvis uenig:	6 %
Helt uenig:	7 %

Det var nyttig å ha gjennomgått den digitale forberedelsesdelen før eksamen.

Helt enig:	37 %
Delvis enig:	27 %
Delvis uenig:	7 %
Helt uenig:	7 %

Jeg fikk veiledning av læreren på forberedelsesdagen.

Helt enig:	50 %
Delvis enig:	27 %
Delvis uenig:	5 %
Helt uenig:	6 %

Jeg hadde nok tid til å besvare begge eksamensoppgavene.

Helt enig:	46 %
Delvis enig:	22 %
Delvis uenig:	9 %
Helt uenig:	11 %

Gjennom eksamensoppgavene kunne jeg vise kompetansen min.

Helt enig:	12 %
Delvis enig:	28 %
Delvis uenig:	14 %
Helt uenig:	11 %

Det var greit å skifte mellom nynorsk og bokmål.

Helt enig:	19 %
Delvis enig:	23 %
Delvis uenig:	14 %
Helt uenig:	25 %

Sensorenes dom:

Eksamensordningen var godt egnet til å måle elevenes kompetanse i henhold til kompetansemålene i læreplanen.

Helt enig:	3 %
Delvis enig:	31 %
Delvis uenig:	34 %
Helt uenig:	26 %

Eksamensordningen gav elevene god mulighet til å vise sin kompetanse i begge målformer.

Helt enig:	8 %
Delvis enig:	22 %
Delvis uenig:	37 %
Helt uenig:	30 %

Eksamensoppgavene gav elevene god mulighet til å vise hvilken kompetanse de har i ulike sjangere.

Helt enig:	9 %
Delvis enig:	22 %
Delvis uenig:	31 %
Helt uenig:	31 %

Elevene greide å vise den kompetansen de har i begge målformer.

Helt enig:	6 %
Delvis enig:	21 %
Delvis uenig:	42 %
Helt uenig:	24 %

Elevene oppgav kildene de har benyttet i besvarelsen.

Helt enig:	1 %
Delvis enig:	11 %
Delvis uenig:	56 %
Helt uenig:	26 %

Elevene hadde nytte av de tilgjengelige hjelpe middlene.

Helt enig:	5 %
Delvis enig:	34 %
Delvis uenig:	30 %
Helt uenig:	9 %

Kilde: Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant elever og sensorer våren 2008.

Nye læreplanmål om lesing

Utdanningsdirektoratet har lagt til nye målformuleringer i Kunnskapsløftet, slik at leseopplæringen får en enda sterkere posisjon i norskfaget. I særlig stor grad rettes oppmerksomheten mot norskopplæringen i grunnskolen.

PISA-undersøkelsen fra 2006 viser at norske elever er svakere i lesing enn gjennomsnittet av OECD-landene, og de norske tiendeklassingene presterte dårligere i 2006 enn de gjorde i 2000 og i 2003. Forskningsresultater kan tyde på at det særlig er på mellomtrinnet og ungdomstrinnet at kan få større utfordringer og en mer systematisk leseopplæring – den første leseopplæringen ser ut til å fungere tilfredsstillende ved de aller fleste skoler.

Norskfaget har et særlig ansvar for leseopplæringen, og i første omgang er det derfor norskfaget og norsklærerne som Utdanningsdirektoratet har rettet sørkelyset mot. Fram mot neste skoleår vil flere av de andre fagplanene i Kunnskapsløftet bli justert.

I tillegg til å innføre nye læreplanmål har Utdanningsdirektoratet sørget for at alle grunnskoler får tilsendt fyldig veiledningsmateriell fra Lesesenteret i Stavanger. En lesekassett med ni hefter gir lærere gode tips om leseferdigheter og leseaktiviteter.

Hvordan fylle de nye målene med innhold?

Ingen av lærebokforlagene har hatt muligheter til å innarbeide de nye læreplanmålene i sine lærebokverk. En god trøst for norsklærere er det at en kan arbeide grundig med de nye målene også uten lærebokverk – faktisk peker flere av målene mot tekster og arbeidsmåter som gjør læreboka overflødig.

Kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell har varslet at det skal utarbeides veiledninger til fagplanene i Kunnskapsløftet. Inntil en slik veiledning foreligger, må norsklærere prøve å tolke læreplanen selv. I dette nummeret av Norsknytt prøver vi å foregripe begivenhetenes gang: Vi bringer en kommentar til de nye læreplanmålene om lesing og gir noen forslag til hvordan målene kan fylles med innhold.

Men det er ikke bare nye læreplanmål som er kommet til. Utdanningsdirektoratet har også gjort endringer i de mer generelle beskrivelsene av norskfaget som gjelder alle trinn.

Elevene skal møte mange teksttyper

I «Formål for norskfaget» understrekkes det at språkbrukerne må mestre «et stort mangfold av tekster». Fra før av finnes det i læreplanen et læreplanmål som ramser opp de sjangrene elevene på ungdomstrinnet bør beherske: artikler, diskusjonsinnlegg, formelle brev, noveller, fortellinger, dikt, dramatekster og kåserier. Hvis den jevne norsklærer skal skape et større mangfold innenfor disse rammene, er det trolig sakprosasjangrene som bør tillegges større vekt: KAL-prosjektet, der norskfaget i L97 ble satt under luppen, viste at fortellinger, noveller og annen skjønnlitteratur opptok svært mye tid – selv om dette er tekster som kan ha liten nytteverdi for elevene.

Er det så slik at de nye formuleringene i Kunnskapsløftet bare vektlegger det som umiddelbart oppleveres som nyttig? Nei. I hovedområdet for skriftlige tekster er det tvert imot kommet inn en formulering om at elevene skal lese «både for å lære og for å oppleve». Disse to formålene kan gjerne holdes adskilt når elevene leser skjønnlitteratur: Mange elever opplever at lesegleden forsvinner dersom lærerne hele tiden krever etterarbeid i form av bokreferater, miniforedrag og dype samtaler. Skal elevene bevare leselysten inn i tenårene, bør de også på ungdomsskolen få tid til å lese for sin egen fornøyelses skyld!

Hva skjuler seg bak målene?

Norskplanen for ungdomstrinnet har fått sju nye læreplanmål om lesing, mens to av de gamle målene om lesing er gått ut av læreplanen. Hva betyr disse endringene for norsklærere og elever?

Den gjeldende læreplanen i norsk inneholder en rekke mål som knytter seg til lesing. Størst tyngde har nok det aller første læreplanmålet i hovedområdet for skriftlige tekster: Elevene skal kunne «lese og skrive tekster i ulike sjanger, både skjønnlitterære og sakpregede på bokmål og nynorsk: artikkel, diskusjonsinnlegg, formelt brev, novelle, fortelling, dikt, dramatekst og kåseri». I dette nummeret av Norsknytt skal vi likevel la sjangerkunnskapen ligge – og heller studere de nye læreplanmålene nærmere.

Nytt mål I – Lesestrategier

Elevene skal kunne «bruke lesestrategier variert og fleksibelt i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa».

Bakgrunn: Norske elever er relativt lite bevisste på bruken av lesestrategier. Det viser spørre-skjemadelen av PISA-undersøkelsen. Ideelt sett skulle bruken av arbeidsplaner og omfanget av arbeidsplantimer føre til at elevene fikk god trening i de ulike lesestrategiene. Dessverre tyder mye på at elevene lett blir hengende fast ved de lesestrategiene som de allerede føler at de behersker. En kan for eksempel tenke seg at elevene leser akkurat så mye av lærebokteksten at de klarer å besvare de oppgavene som hører til ...

Tips: Hvis læreren skal hjelpe elevene til å utvide repertoaret av lesestrategier, er det viktig at læreren står fram som et klart og tydelig forbilde i klasserommet. Læreren må vise hvordan de ulike strategiene fungerer i bruk – og gjerne tenke høyt sammen med elevene. For at elevene skal beholde interessen, er det om å gjøre at lesestrategiene benyttes på tekster som naturlig dukker opp i løpet av skoleåret. Ofte vil tekstene i en tekstsamling inneholde elementer som gjør at elevene får passende utfordringer å bryne seg på, men elevene kan også ha godt av å møte sakprosatekster i sitt naturlige miljø og med en annen hensikt enn å svare på oppgaver.

Vurdering: Hvordan kan læreren kunne vurdere om elevene bruker lesestrategier på en fornuftig måte? Elevenes valg av lesestrategier foregår jo helst i stillhet? Læreren kan velge å stille spørsmål til elevene for å finne ut hvor bevisste elevene er: «Hva gjør du hvis du kommer til et ord eller et avsnitt som du ikke forstår? Hvordan kan du bruke dine egne erfaringer for å forstå denne teksten bedre? Hva oppnår du ved å lese margtekstene og bildetekstene?»

En helt annen mulighet er at elevene får skrive en artikkel om lesestrategier, for eksempel på en halvdagsprøve eller som en del av et skriveprosjekt som strekker seg over lang tid. Mulige titler kan være: «Slik leser jeg avis», «Lekselesing» eller «Råd om lesestrategier». Tekstene kan elevene samle i sine egne «lesemapper», der de også samler opplysninger om hva de har lest og favorittekster i ulike sjanger.

Nytt mål II – Store tekstmengder

Elevene skal kunne «orientere seg i store tekstmengder for å finne relevant informasjon».

Bakgrunn: Læreplanen for ungdomstrinnet inneholder allerede en målformulering om at elevene «skal kunne bruke tekster hentet fra bibliotek, Internett og masemedier på en kritisk måte», altså at elevene skal kunne reflektere rundt en tekst og vurdere innholdet. Det nye læreplanmålet knytter til et annet aspekt ved leseforståelsen, nemlig evnen til å finne fram til og hente ut informasjon. Slike «finne-oppgaver» kan virke simple og kunstige når de forekommer i lærebøker, men i et tekstsamfunn som Norge er blitt, er det faktisk viktig å kunne finne fram til informasjon på en rask og effektiv måte.

Tips: Det kan være naturlig å arbeide med læreplanmålet i forbindelse med elevenes selvvalgte fordypninger i språk og litteratur. Selv om mange elever oppfatter at de er flinke på til å

søke etter informasjon på nettet – og mange lærere oppfatter seg selv som mindre flinke – bør læreren ta seg tid til å gjennomgå temaet med hele klassen. Læreren kan for eksempel vise fram:

- forskjellen på gode søkeord (relevante og lavfrekvente) og dårlige søkeord (for generelle begreper og begreper som er mye brukt)
- trefflister med variert innhold
- gode lenkesamlinger/kildelister
- nettstedskart

Hvis elevene lærer seg at nettsteder, bøker og andre skriftlige kilder ofte er bygd opp ved hjelp av ganske faste mønstre, vil det kunne bli lettere for elevene å orientere seg i de store tekstmengdene. Tilsvarende vil elevene ha nytte av å vite hva slags informasjon som ligger gjemt i titler og mellomtitler, innholdsfortegnelser og sideregistre.

Læremålet kan også knyttes til leseteknikker. Elevene som er flinke til å skumlese og raskt greier å skille viktig informasjon fra mindre informasjon, vil raskere enn andre klare å finne fram i en tekst.

Nytt mål III – Troverdighet

Elevene skal kunne «lese kritisk og vurdere teksters troverdighet».

Bakgrunn: I flere av læreplanmålene nevnes det at elevene skal kunne vurdere tekster, eller at de skal kunne bruke tekster på en kritisk måte. Men bare i det nye læreplanmålet løftes «tekstens troverdighet» fram som et eget begrep. Én årsak til at troverdighet blir mer vektlagt enn før, er at datateknologien har gjort det langt enklere for hvertmannen å publisere sakprosatekster som ser profesjonelle ut. Dermed er det også økt risiko for at folk blir lurt av utseendet til en tekst.

Tips: Hvis elevene skal vurdere troverdigheten til en skjønnlitterær tekst, må elevene først og fremst vurdere tekstens forhold til virkeligheten. Virker hendelser, personskildringer og konflikter sannsynlige? Stemmer faktaopplysninger om folk og land overens med virkeligheten? Beveger forfatteren seg i grenselandet mellom sakprosa og skjønnlitteratur?

Skal elevene vurdere troverdigheten til en sakprosatekst, kan følgende spørsmål være til hjelp:

- Hvem er avsenderen? Hvem er forfatteren? Hvor blir teksten publisert – i en sosialistisk avis, gjennom et tradisjonsrikt forlag eller på en utenlandsk nettside med ukjent redaktør? I hvilken situasjon ble teksten skapt?
- Er tekstens tema kontroversielt? Hvem er det som har interesse av at tekstens budskap når fram?
- Virker framstillingen saklig eller usaklig? Er det oppgitt kilder i teksten? Finnes det henvisninger til andre tekster?
- Er tekstens layout med på å gjøre teksten mer eller mindre troverdig? Inneholder teksten illustrasjoner som påvirker tekstens troverdighet? Hva med skriftypen og skriftstørrelsen?
- Er språklige trekk med på å gjøre teksten mer eller mindre troverdig? Er språkbruken preget av abstrakte faguttrykk, fremmedord og tunge setningskonstruksjoner? Hva med rettskrivningen?

Nytt mål IV – Argumentasjon

Elevene skal kunne «gjenkjenne ulike måter å argumentere på i tekster».

Bakgrunn: PISA-undersøkelsene viser at norske elever skårer relativt svakt på argumenterende tekster. I læreplanens del om skriftlige tekster blir sjangerer som artikler og diskusjonsinnlegg nevnt, mens læreplanens del om muntlige tekster forteller at elevene skal kunne «uttrykke egne meninger i diskusjoner og vurdere hva som er saklig argumentasjon».

Tips: Det viktigste er at elevene klarer å finne fram til den eller de mest interessante/viktige påstander i en tekst, og at elevene forstår forskjellen på en påstand og en begrunnelse.

Mange elever kan mangle begreper når de skal snakke om argumentasjon. Her er noen uttrykk som kan være til hjelp: Løse påstander, språklige dempere («kanskje», «tror») og språklige forsterkere («veldig», «helt sikkert»), tilbake-drivelse av påstander, ryggdekning, bevis, eksempel, ethos, pathos og logos.

Videre er det mulig å ramse opp en hel rekke argumenttyper som elevene kan finne i reklame-tekster og i politiske innlegg. Listen nedenfor er ikke uttømmende (fra Ellen Holmboe: *At argumentere for en holdning*):

- Ordvalgsargumentet
- Kvantitetsargumentet
- Kvalitetsargumentet
- Individualitetsargumentet
- Eksklusivitetsargumentet
- Nyhetsargumentet
- Gevinstargumentet
- Solidaritetsargumentet
- Hastverksargumentet
- Bekvemmelighetsargumentet
- Forfengelighetsargumentet
- Trygghetsargumentet

Nytt mål V – Formål og tekstvalg

Elevene skal kunne «begrinne egne tekstvalg med utgangspunkt i egne lese-preferanser og formålet med lesingen».

Bakgrunn: Læreplanmålet tar høyde for at elevene vil velge ulike tekster avhengig av hvem de er og hva som er formålet med å lese i en gitt situasjon.

Indirekte uttrykker læreplanmålet noe om elevens holdninger og engasjement i forhold til lesing: En god leser kan ofte begrinne hvorfor han eller hun leser. Formålet kan spenne fra pliktlesing via nyttelesing til lystlesing: Noen ganger leser vi for å få bekreftet en opplysning eller for å skaffe oss innsyn i en sak. Andre ganger leser vi for å bli underholdt eller for å lære oss mer om en sjanger.

Tips: Læreplanmålet kan være vanskelig å vurdere. Mulige spørsmål til elevene kan være: «Hva leser du helst i ferien? Hvorfor? Hva er grunnen til at folk leser bokomtaler? Hvilket nettsted vil du oppsøke hvis du vil finne gode bokomtaler? Hvorfor har du brukt nettopp disse kildene i fordypningarbeidet ditt?»

Nytt mål VI – Ferdigheter på tvers

Elevene skal kunne «formidle muntlig og skriftlig egne leseerfaringer og leseopplevelser basert på tolkning og refleksjon».

Bakgrunn: Ved innføringen av Kunnskapsløftet ble det lagd tydelige skiller mellom de grunnleggende ferdighetene. Nå vektlegges samspillet mellom disse ferdighetene sterkere enn før, og derfor har ordet «muntlig» nå fått plass i det læreplanmålet som er nevnt ovenfor.

Tips: Husk på at du selv er et forbilde! Snakk med elevene om dine egne leseerfaringer og leseopplevelser. Vis dem at du leser ofte!

La elevene bli bevisste på at både muntlige og skriftlige aktiviteter kan gjøre dem til bedre leсere. Her en noen mulige spørsmål til elevene: «Hvordan påvirker måten som du skriver på måten som du leser på? Hvordan kan en leseirkel hjelpe deg med å forstå en tekst? Hvordan kan du bli en bedre leser ved å skrive i en leselogg?»

Nytt mål VII – Sammensatte tekster

Elevene skal kunne «tolke og vurdere ulike former for sammensatte tekster».

Bakgrunn: Den opprinnelige læreplanen fortalte oss at elevene skulle kunne vurdere «estetiske virkemidler» i sammensatte tekster, men «manglet» noe om hvordan de ulike tekstelementene virker hver for seg og sammen med hverandre.

Sammensatte tekster finner vi både på skjerm og på papir. Vi kan videre skille mellom sammensatte tekster der forfatteren har utformet alle elementene samtidig (en pent dekorert burdagsinvitasjon), og sammensatte tekster der elementene har hatt ulike opphavsmenn (en nettsamtale).

Tips: Selv om ordene «avis» og «magasin» ikke er nevnt i norskplanen for ungdomstrinnet, er det liten grunn til å utelate disse mediene fra norskimene.

Landslaget for norskundervisning gav i 2007 ut en enestående god bok av Yngve Benestad Hågvar: *Å forstå avis». Innføring i praktisk presseanalyse*. Her kan norskklærere hente mange gode ideer til spennende tekstdiskusjoner. (Fyldig omtale kommer!!!)

Gode råd om lesemapper

Både elever og lærere kan oppleve at det er vanskelig å arbeide bredt og systematisk med lesing. Ved å bruke lesemapper kan elevene bygge opp kunnskaper om seg selv som lesere. Lesemappene kan gi læreren solide kunnskaper om elevenes holdninger til lesing, deres leseferdigheter og deres lesevaner.

Fra høsten 2008 inneholder læreplanen i norsk for ungdomstrinnet en rekke nye læreplanmål om lesing. Elevene skal for eksempel kunne begrunne egne tekstvalg med utgangspunkt i egne leseprefferanser, og de skal kunne formidle egne leseerfaringer både muntlig og skriftlig. For norsklærere kan det være en utfordring å utmeisle konkrete opplegg som møter disse målene.

En god løsning kan være at elevene over lang tid arbeider med lesemapper. Her kan elevene samle tekster, oversikter og refleksjoner som viser hvordan de utvikler seg som lesere. Mappene kan tjene som utgangspunkt når norsklæreren skal snakke med enkeltelever om lesing, for eksempel på en konferansestime, i en elevsamttale eller i en prøvesituasjon.

Lesemappens innhold

Hva bør en lesemappe inneholde? Det er en god idé at læreren sterkt styrer hva lesemappen kan inneholde, for ellers vil mappearbeidet raskt flyte ut. Enhver lærer må vurdere hva som passer for elevene i klassen. Punktene nedenfor kan fungere som en idéliste:

- **Kan elevene lage en liste over tekster som de har lest?** Mange elever liker å lage lister, og slike lister kan bevisstgjøre elevene på at de kanskje leser mer enn de selv tror. Og kanskje kan listene etter hvert minne dem på *hva* de har lest? Hvis elevene lager listene med tabellverktøyet i et tekstbehandlingsprogram, kan elevene enkelt revidere listen og sortere tekstene etter ulike kriterier. Læreren kan komme med forslag til kolonneoverskrifter, eller elevene kan komme opp med forslagene selv: «Forfatternavn», «Tittel», «Skrivetidspunkt», «Sjanger», «Lengde», «Lesetidspunkt» og «Terningkast» er bare noen av mange mulige kolonneoverskrifter.
- **Kan elevene få i oppdrag å lage sin egen tekstsamling?** I et klasserom er det ofte slik at læreren velger ut de tekstene som elevene skal lese. Kan det være en idé at elevene får større

anledning til å vise hvilke tekster de selv faller for? Gjennom et skoleår kan elevene få i oppdrag å plukke ut favorittdikt og favorittnoveller, spesielt gode leserinnlegg eller utskrifter av nettsider som fascinerer dem. Dette utvalget kan elevene senere få presentere for læreren. På denne måten kan elevene dokumentere en bred innsikt i ulike sjangrer, og læreren kan bli klok på hvilke tekster og teksttyper som treffer de ulike elevene.

En oppgave som går ut på at elevene skal finne fem korte tekster som passer til temaet «Fantasi og virkelighet» eller til temaet «Kjærlighet og kjønnsroller», kan stimulere elevene til en omfattende jakt i tekstsamlinger og aviser. Eleven oppfatter gjerne slike leteoppdrag som lystbetonte. Ved en senere anledning kan elevene få i oppgave å begrunne det utvalget som de har gjort.

- **Kan elevene legge et spørreskjema i lesemappen sin?** I dette nummeret av Norsknytt bringer vi et spørreskjema om lesing (side 16 og 17). Skjemaet inneholder spørsmål både om leseforståelse, lesevaner og holdninger til lesing, og et utfylt skjema kan gi fyldig informasjon om eleven. Hvis elevene fyller ut spørreskjemaet både på åttende, niende og tiende trinn, bør det også være mulig å se hvordan elevene forandrer seg som lesere.
- **Kan elevene legge egenproduserte tekster om lesing i lesemappene?** En lesemappe kan inneholde elementer fra en skrivemappe. Kan det være en idé at elevene skriver sine egne artikler om lesestrategier og lesevaner? Kanskje kan elevene lagre flere versjoner av den samme artikkelen, for å vise hvordan elevene stadig får nye og bedre tanker om hva det vil si å være en god leser?
- **Kan elevene legge inn lydopptak eller videoopptak av sine egne opplesninger?** Hvis klassen velger å bruke digitale lesemapper, er det en enkel sak å lagre digitale lyd- og videofiler i lesemappen.

LESESTRATEGIER

Hva kan vi gjøre for å forstå en tekst bedre? Hva kan vi gjøre **FØR** vi leser, **MENS** vi leser, og **ETTER** at vi har lest?

FØR JEG LESER

Still spørsmål

Hva kan jeg spørre meg selv om, **FØR** jeg starter å lese, for å forstå teksten bedre?

- ↳ Hva vet jeg allerede?
- ↳ Jeg lurer på ...
- ↳ Hva trenger jeg å vite?

MENS JEG LESER

Still spørsmål

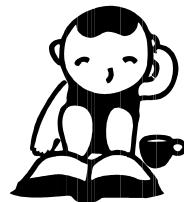

Hva kan jeg spørre meg selv om, **MENS** jeg leser, for å forstå teksten bedre?

- ↳ Virker dette fornuftig?
- ↳ Hvordan passer dette med det jeg vet fra før av?
- ↳ Hva sier forfatteren om ...?
- ↳ Hva mener forfatteren med ...?

MENS JEG LESER

Forstå teksten

Hvis teksten er tung og vanskelig, kan jeg ...

- ↳ ta en pause for å tenke på ...
- ↳ ta en nærmere titt på ...
- ↳ dele teksten i mindre biter.
- ↳ oppsummere det jeg leser.
- ↳ diskutere det jeg har lest.

MENS JEG LESER

TRÆKK SLUTNINGER

Hvordan kan jeg lese mellom linjene?

- ↳ Ut fra det jeg nettopp leste, forstå jeg ...
- ↳ Det som styrker min mistanke, er at ...
- ↳ Nå kan jeg trekke følgende konklusjon:
- ↳ Jeg tror at ... fordi ...

MENS JEG LESER

TENK I BILDER

For å forstå bedre det jeg leser, så kan jeg ...

- ↳ forestille meg hvordan det ser ut.
- ↳ lage et kart eller en tegning.
- ↳ studere illustrasjonene i teksten.

MENS JEG LESER

LAG FORBINDELSER

Hvordan kan jeg bruke det jeg allerede vet, til å forstå teksten bedre?

- ↳ Fra før av vet jeg at ...
- ↳ Denne teksten minner meg om ...
- ↳ Denne teksten er annerledes, for ...
- ↳ Sammenliknet med ...?
- ↳ Avsnittet fikk meg til å tenke på ...

MENS JEG LESER

FINN LØSNINGER

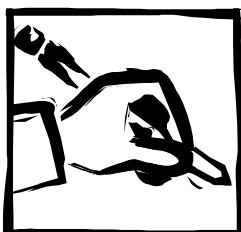

Hvis jeg møter ord eller setninger som jeg ikke forstår, kan jeg ...

- ↳ slå opp i en god ordbok.
- ↳ lese setningen eller avsnittet på nytt.
- ↳ se etter spor andre steder på siden.
- ↳ lese videre og vende tilbake senere.
- ↳ ta pause og spørre noen om hjelp.

MENS JEG LESER

Ta notater

Når jeg noterer,

- ↳ leter jeg etter viktige poenger.
- ↳ bruker jeg ord som jeg selv forstår.
- ↳ prøver jeg å bruke få ord.
- ↳ skaper jeg orden med overskrifter.
- ↳ bruker jeg symboler, farger og piler.
- ↳ avslutter jeg ved å lese gjennom notatene, stryke ut ord og føye til nye.

NÅR JEG HAR LEST

Still spørsmål

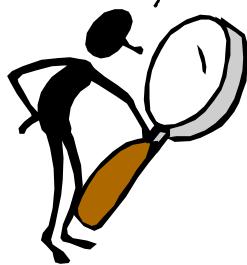

Hva kan jeg spørre meg selv om, ETTER at jeg har lest, for å forstå teksten bedre?

- ↳ Hva mente forfatteren med ... ?
- ↳ Hvorfor (ikke) ... ?
- ↳ Hva har jeg lært?
- ↳ Jeg lurer på ...

NÅR JEG HAR LEST

Finn hovedpoengene

Hva var viktigst i teksten? Hva prøvde forfatteren på?

- ↳ Det som er verdt å huske, er at ...
- ↳ Hovedbudskapet er ...
- ↳ Teksten handler først og fremst om ...
- ↳ Det som hjalp meg til å forstå teksten, var at ...

NÅR JEG HAR LEST

Tenk på teksten

Hvilke konklusjoner kan jeg trekke om teksten?

- ↳ Budskapet i teksten er ...
- ↳ Hensikten med teksten er ...
- ↳ Tankene i teksten passer (ikke) med ...
- ↳ Teksten er kanskje subjektiv fordi ...
- ↳ Teksten tar ikke opp ...

LUS-bølge i hovedstaden

Alle grunnskoleelever i Oslo skal bli kartlagt gjennom et leseutviklingsskjema i skoleåret 2008/2009. Skjemaet, som ble lansert i Sverige på 1980-tallet, bidrar til å gi elever, lærere og foreldre et felles språk om lesing. Den store ulempen er mer rapportering og mer byråkrati.

Det svenske leseutviklingsskjemaet forkortes til LUS av alle som arbeider med det – og lærerne «luser» elevene for å finne ut hvilket nivå elevene hører hjemme på. Mange norsklærere på barnetrinnet er godt fornøyde med LUS, for skjemaet kan gi god støtte når en forsøker å bestemme hvor langt et barn er kommet i leseutviklingen sin.

Denne høsten skal alle ungdomsskoler i Oslo bruke LUS, som et ledd i Oslo-skolens sterkt profilerte lesesatsing. Spørsmålet er om Oslos valg er et valg til etterfølgelse – eller om ungdomsskolelærere bør bruke andre verktøy i leseopplæringen. Norsknytt bringer sju spørsmål og sju svar som kan kaste lys over LUS-fenomenet:

Spørsmål 1: Hvem står bak LUS?

LUS ble utviklet fra 1979 til 1981 i et prosjekt om «läsning og lärande» ved Stockholms universitet. Siktemålet var først og fremst at lærerne skulle kunne få oversikt over hvor elevenes deres befant seg i leseutviklingen, sånn at de riktigere tiltakene kunne settes inn. Sent på 1990-tallet ble LUS også oppdaget av byråkrater med sans for kvalitetskontroll og resultatstyring. Ved at lærere rapporterer inn hvor mange elever som befinner seg på de ulike nivåene, kan skoleierne få et inntrykk av situasjonen på skolene.

Spørsmål 2: Er LUS godt likt der det brukes?

Mange barneskolelærere oppfatter LUS som et nyttig verktøy i hverdagen, ikke minst på småskoletrinnet der det er lett å få øye på elevenes framgang. Elevene kan oppleve det som motiverende å arbeide seg fra trinn til trinn, og det kan være et pluss at elevene blir sammenliknet med seg selv – og ikke med andre.

Spørsmål 3: Passer LUS best for barneskolen?

Ja. Alle barneskoler i Stockholm bruker LUS, men ikke ungdomsskolene. Når elevene starter på ungdomsskolen, er det vanskelig å lage skjemaer som kan fange opp hvor godt elevene leser. Men LUS kan fortsatt gi mening hvis elevene befinner seg «på barneskolenivå».

Spørsmål 4: Trenger ungdomsskoler LUS nå som de har fått nasjonale leseprøver på 8. trinn?

Det er fare for at de nasjonale leseprøvene og leseutviklingsskjemaet overlapper hverandre mer enn de utfyller hverandre. Begge de to kartleggingsverktøyene bidrar til å plassere elevene på ulike nivåer: Den nasjonale leseprøven skiller godt også mellom de flinkeste og de nest flinkeste leserne. Et nøyne studium av elevenes leseprøver kan gi ideer om hva elevene oppfatter som vanskelig – elevsamtaler om lesing likeså.

På lavere trinn anbefaler forfatterne av LUS-boka at elevenes kartlegges gjennom individuelle samtaler fire ganger årlig. En av forfatterne, Bo Sundblad, har uttalt at LUS ikke passer like godt på ungdomstrinnet.

Spørsmål 5: Hva er den største faren ved å innføre LUS på ungdomstrinnet?

Gjennom Kunnskapsløftet er lesing blitt en grunnleggende ferdighet i alle fag, og ikke minst norskfaget har nå fått mange læreplanmål som knytter seg direkte til lesing. Økt fokus og økt tidsbruk på LUS kan føre til at læreplanmålene kommer i bakgrunnen, og at en i stor grad koncentrerer seg om nivåene i leseutviklingskjemaet. Det kan igjen bety at de flinke elevene ikke får store nok utfordringer, siden målet for disse elevene allerede «er nådd».

Spørsmål 6: Hva er det med LUS og sakprosa?

Leseutviklingsskjemaet berører sakprosaen innimellom, men hovedvekten ligger utvilsomt på skjønnlitteratur, ikke minst på de øverste nivåene. I LUS-boka får lærere råd om hvilke bøler som kan passe til hvilke elever: Elever på nivå 18A kan gjerne lese «Charlie og sjokoladefabrikken». Elever på nivå 18B kan godt lese «Hobbiten», mens elever på nivå 18C kan gi seg i kast med «Ringenes Herre». LUS-boka gir ikke tilsvarende råd om sakprosa. (Heldigvis kan norsklærere tenke selv – og gi sine egne råd!)

Spørsmål 7: Hvor finner jeg mer om LUS?

Søk på nettet – eller kjøp «Den nye LUS-boken», utgitt av Cappelen Akademisk Forlag.

Leseutviklingsskjemaet

FASE	NIVÅ	STIKKORDSMESSIG BESKRIVELSE AV TRINNENE	TID
DEN EKSPANDERENDE FASEN	Nivå 19	Leser med fordypning og oversikt.	2-4 år
	Nivå 18c	Leser mange ulike sjangere innen voksenlitteraturen, søker variasjon og leser av og til flere bøker parallelt.	
	Nivå 18b	Leser med letthet bøker, fortrinnsvis ungdomslitteratur, med personskildringer, miljøbeskrivelser og indre monologer.	
	Nivå 18a	Leser med utbytte bokserier uten bærende bilder, der handlingen føres ukomplisert videre.	
	Nivå 17	Forstår innholdet i utenlandske filmer og programmer ved hjelp av tekst-stripen på tv.	
	Nivå 16	Leser og forstår en instruksjon eller bruksanvisning i flere ledd.	
	Nivå 15	Leser med flyt og god forståelse, foretrekker stillelesing.	
	Nivå 14	Søkeleser – finner raskt enkeltopplysninger i en løpende tekst.	
	Nivå 13	Leser nesten flytende, men stopper opp iblant.	
DEN UTFORSKENDE FASEN	Nivå 12	Leser 3–4 ord i tekster fra egen erfaringsbakgrunn før de står fast.	1–3 år
	Nivå 11	Leser stotrende, strever seg fram i teksten. Avhengig av bilder og illustrasjoner.	
	Nivå 10	Veksler mellom ulike strategier for funksjonell lesing.	
	Nivå 9	Lyderer for å lese ukjente ord.	
	Nivå 8	Kan erstatte tale/lytte med lese/skrive.	
	Nivå 7	Bruker bokstavene effektivt for å lese.	
	Nivå 6	Bruker enkeltbokstaver for å kjenne igjen ordet.	
	Nivå 5	Plukker ut nye ord ved hjelp av ord de kjenner fra før av.	
	Nivå 4	Kjenner igjen ordbilder.	
	Nivå 3	Skjønner at det som kan skrives, kan sies.	
	Nivå 2	Kjenner til lesretningen.	
	Nivå 1	Gjenkjenner og skriver navnet sitt.	

Leseutviklingsskjemaet er bygd opp av ulike nivåer eller trinn (kilde: Den nye LUS-boken, Cappelen Akademisk Forlag). Tabellen leses fra bunnen og oppover: Normalt beveger elevene seg raskt fra nivå 1 til 12, og det er forventet at elevene skal være kommet opp til nivå 18A ved slutten av 7. klasse – og opp til nivå 18B ved slutten av 10. klasse.

Spørreskjema om lesing

NAVN: _____

		8. klasse				9. klasse				10. klasse			
Leseteknikk	Jeg kan lese de fleste vanlige ord.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg kan lese lange, vanskelige ord.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg leser raskt og uten feil.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg retter meg selv når jeg leser feil.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg rekker å lese teksten på tv-skjermen før den forsvinner.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
Leseforståelse	Jeg kan lese og forstå nyhetsartikler som er skrevet på bokmål.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg kan lese og forstå nyhetsartikler som er skrevet på nynorsk.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg er temmelig sikker på at jeg kan forstå det vanskeligste lærestoffet som vi får utlevert.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg kan lese og forstå ungdomsbøker.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg kan lese og forstå romaner som er skrevet for voksne.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg forstår en tekst like godt uansett om den er på skjerm eller på papir.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
Kunnskap om lesing	Jeg vet hva slags lesestoff som passer best for meg.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg vet hva som er lett og hva som er vanskelig med å lese.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg kan forklare forskjellen på skanning, skumlesing og hurtiglesing.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg vet hva det vil si å lese på linjene, mellom linjene og bak linjene.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐
	Jeg kjenner godt til hvordan tekster i ulike sjangerer er bygd opp.	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐	Helt enig ☐ ☐	Litt enig ☐ ☐	Litt uenig ☐ ☐	Helt uenig ☐ ☐

Spørreskjema om lesing

NAVN: _____

		8. klasse				9. klasse				10. klasse			
Lesestrategier	Når jeg leser for å lære, tenker jeg ofte på hva jeg kan fra før av.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Når jeg arbeider med skolefag, starter jeg med å finne ut nøyaktig hva jeg trenger å lære.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Når jeg leser, spør jeg meg ofte om hva som vil skje videre.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Når jeg leser en fagtekst, prøver jeg å forstå stoffet bedre ved å knytte det til noe jeg kan fra før.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg klarer å plukke ut de viktigste ordene fra en læreboktekst.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg klarer å oppsummere en tekst med få ord.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg vet hva jeg skal gjøre når jeg møter ord jeg ikke forstår.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg klarer å lage kolonnenotater.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg setter ned lesetempoet når innholdet er vanskelig.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
Leselyst og motivasjon	Jeg liker at læreren leser høyt fra en bok.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Å lese er en av favoritthobbyene mine.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg liker å snakke om bøker med andre.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg blir glad hvis jeg får en bok i presang.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg liker å gå i en bokhandel eller på et bibliotek.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	Jeg kan mye om bøker og forfattere.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐
	På skolen fortsetter jeg å arbeide med en tekst selv om den er vanskelig.	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐	Helt enig ☐	Litt enig ☐	Litt uenig ☐	Helt uenig ☐

Ny nynorsk ordliste

Fagbokforlaget har gitt ut en svært brukervennlig nynorskordliste, ment for elever med nynorsk som sidemål. Ordlista er foreløpig ikke godkjent til skolebruk av Språkrådet, fordi bokmålsord er plassert innimellom de nynorske oppslagsordene.

Bokmålselever som vil skrive korrekt nynorsk, har et glimrende redskap i Sidemålsordlista. Alle substantivene er ført opp med fullstendige bøyningsmønstre, og i margen, et lite stykke til venstre for oppslagsordene, er det gjort plass til den ubestemte artikkelen som forteller hvilket kjønn ordene har. Også for verbene er det oppgitt fullstendige bøyningsmønstre.

Bokmålsord i rød skrift

Den nynorske teksten i ordlista er skrevet med svart skrift, akkurat slik en er vant til. Det nye med Sidemålsordlista er at det også finnes oppslagsord med **rød** skrift. De røde ordene er bokmålsord, og elevene som slår opp på disse ordene, blir vist videre til et nynorskord.

Den største ulempen med fargevekslingen er at Språkrådet reagerer negativt: Ordlista er ikke godkjent til skolebruk. Dermed spørst det hvor mange rektorer som tør å kjøpe inn ordlista. At Utdanningsdirektoratet tillater alle hjelpe midler til eksamen, er et argument i den andre retningen, men så raskt som eksamensordnogene skifter, er det uråd å vite lenge elevene får bruke Sidemålsordlista til eksamen.

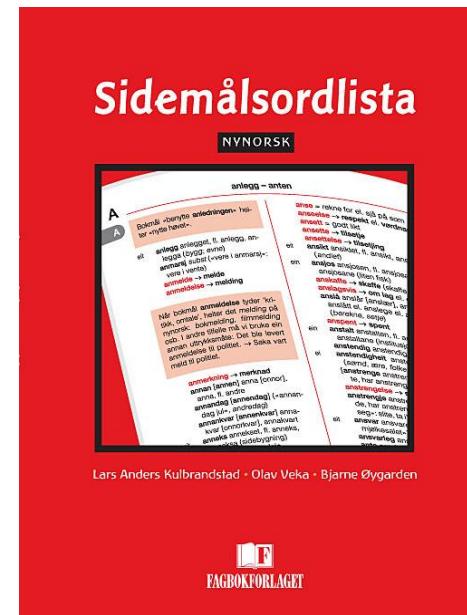
En annen ulemp med de røde bokmålsordene er at flerfargetrykk koster. Ordlista fra Fagbokforlaget er priset til 198,- kroner og er den dyreste på markedet. Til sammenligning koster Nynorsk ordliste fra Samlaget 130,- kroner.

Rolige boksider med få oppslagsord

Sidemålsordlista har godt med luft på sidene. Hver side har to spalter. Ordbokredaktørene, Lars Anders Kulbrandstad, Olav Veka og Bjarne Øygarden, har valgt ut oppslagsord som er særlig aktuelle å bruke for ungdomsskoleelever.

Ordlista inneholder til sammen 18.000 oppslagsord. Det er under halvparten av hva konkurrentene fra Kunnskapsforlaget og Det Norske Samlaget kan tilby.

En elev på middels nivå vil høyst sannsynlig greie seg godt med Sidemålsordlista når han/hun skal kontrollere rettskrivingen i sine egne tekster. Hvis eleven ønsker å bruke ordlista for å finne betydningen av fremmede og ukjente

ord, kan det hende at Sidemålsordlista ikke strekker helt til. Da kan det være greit å vite at både Nynorskordboka, Bokmålsordboka og Norsk Ordbok finnes på nettet: Her kan eleven finne både ordforklaringer, eksempelsetninger og synonymer.

Skaper Sidemålsordlista late eleven?

Det er ikke usannsynlig at Sidemålsordlista kan hjelpe eleven til bedre nynorskarakterer i en eksamenssituasjon. Ord lista er enkel å bruke og enkel å finne fram i – og eleven trenger ikke å forstå særlig mye av bøyningsmønstrene for å treffen det riktige valget.

I en opplæringssituasjon kan den nye ordlista fra Fagbokforlaget ha sine uheldige sider. Hvis elevene føler at det ikke er nødvendig å skjonne forskjellen på sterke verb og svake verb, på e-verb og a-verb, på hankjønn og hunkjønn – fordi de fullstendige bøyningsmønstrene står skrevet ned i ordlista – kan Sidemålsordlista bli litt for mye av en krykke som er vanskelig å slenge fra seg. På den andre siden finnes det eleven som aldri skjønner seg på de nevnte motsetningsparene, og da kan det kanskje være like greit å bli godvenn med ordlista?

Kulbrandstad/Veka/Øygarden: Sidemålsordlista Fagbokforlaget (2008). 384 sider.

KVA OPPDAGAR STAVEKONTROLLEN?

Til eksamen i norsk får alle elevar bruke tekstbehandlingsprogram med innebygd stavekontroll. Denne kontrollen kan til dømes oppdage feilstavingar («**gjeit**»), like ord som kjem etter kvarandre («eg veit **veit** ikkje») og overforbruk av store bokstavar («**MOrgongretten**»).

I Word (frå Microsoft) kan du få varsel om moglege feil på to ulike måtar. For det første kan Word vere innstilt på autokorrektur, slik at det dukkar opp rauder strekar under mistenkelege ord. For det andre kan du trykkje på F7-knappen for å få hjelp. Da sprett ein dialogboks fram med forslag til stavemåtar.

OPPGÅVE 1

Under ser du åtte setningar der stavekontrollen har markert at noko er gale (feit skrift). Til høgre for desse setningane ser du kva for nokre stavemåtar datamaskinen foreslår. Korleis ser dei korrekte setningane ut?

Setningar med éin feil	Forslag frå stavekontrollen
① Eg veit ikke .	ikkje
② Nullar står alltid til høgre hvis dei vil bli til noko.	viss
③ Den danske presten trodde ikkje lenger på Gud.	trudde, trådde, trædde, trødde, tredde
④ Far min sier alltid rett ut kva han meiner.	seier, sider, siger, siker, siper
⑤ Å bli våksen er sjeldan svaret på alt.	våken, vaksen, voksen
⑥ Fotballspelarane følger alltid reglane.	følgjar, følgjer, følg
⑦ Hverken Per eller Pål vann prinsessa.	Kverken, Herken
⑧ Den beste ideen var eigentleg deres .	dertes, deies, deles, derts, dåres, der es

OPPGÅVE 2

Til skriftleg eksamen i 2008 fekk elevane skrive på datamaskin. Under ser du sju setningar der stavekontrollen til Word ikkje fann noko som var gale – sjølv om ivrige korrekturlesarar kan finne så mykje som 26 feil! Korleis ser dei korrekte setningane ut? Kan du forklare kvifor dei ulike feilstavingane slapp gjennom stavekontrollen?

- ① Dei vill ikkje si kva saken gjeller, dei seier at dei ikkje huskar.
- ② Etter min mening går det tel og med and å være fornøgd.
- ③ Når eg var mindre, var eg svert redd for høye lyder.
- ④ Til dokke som driv med mobbing: Tørr dokke og skifte side?
- ⑤ Gruppe press bør overbodet ikkje førekome.
- ⑥ Hun sa til dom at gutar og pikar alltid har vært ulike.
- ⑦ Hald mote oppe når problema kjem over deg som en reinskur!

OPPGÅVE 3

Forklar med dine eigne ord kva som er positivt med stavekontroll på datamaskinen. Forklar etterpå kvifor tekstane ikkje alltid blir korrekte sjølv om du brukar stavekontrollen.

Surfetur i Nynorskordboka (side 1)

Er du på jakt etter ei heilt gratis ordbok på internett – ei ordbok med både ordforklarings og eksempelsetningar? Da kan den digitale utgåva av Nynorskordboka vere den ordboka som du har jakta på. Oppgåvene på denne sida viser deg

nokre av dei spørsmåla som Nynorskordboka kan gi deg gode svar på. Logg deg inn på www.dokpro.uio.no/ordboksoek og følg deretter instruksjonane på dette arket! Lykke til!!!

STAVEMÅTE

Oppgåve 1: Skriv inn «intresang», «interessant» og «interesant» i søkjefeltet og klikk på knappen «Søk i Nynorskordlista». Kva skjer? Kvifor?

Oppgåve 2: Gå til den nedste delen av nettsida, der du kan klikke på teksten «dei 300 mest søkte orda». Klikk!

- A) Kva for eit sokjeord er mest brukt den siste dagen? Kor mange gonger er ordet blitt slått opp?
- B) I kolonnen for «Siste år», skriv ned tre ord utan «x» ved seg. Kva tyder det at x-en manglar ved desse orda?

ORDKLASSE

Oppgåve 3: Når du har søkt etter eit ord, kjem det fram ein ordbokartikkel, og under denne artikkelen kjem det fram ein tekst du kan klikke på: «Oversyn over grammatiske kodar». Klikk!

- A) Kva betyr forkortingane f1, m1 og n1, trur du?
- B) Kva er forskjellen på a1, a2, a3 og a4?
- C) Kva er forskjellen på v1 og v2?

BØYINGSMØNSTER

Oppgåve 4: Skriv inn infinitivsformene i søkjefeltet og vis korleis vi bøyer desse verba (skriv ikkje klammeformene inn i tabellen):

INFINTIV	PRESENS	PRETERITUM	PERFEKTUM
springe			
dra			
kaste			
stoppe			
kjøpe			
vise			

Surfetur i Nynorskordboka (side 2)

Oppgåve 5: Skriv inn substantiva under i søkjefeltet og vis korleis vi bøyer desse orda i eintal og fleirtal, bunden form og ubunden form.

EINTAL		FLEIRTAL	
Ubunden form	Bunden form	Ubunden form	Bunden form
rad			
kolonne			
tabell			
tal			
overskrift			

Oppgåve 6: Kvar kjem lånorda våre ifrå? Både Bokmålsordboka og Nynorskordboka gir svar. Skriv inn desse orda i søkjefeltet, les teksten som står i parentes, og skriv deretter orda inn på riktig stad i tabellen:

• ananas	• harakiri	• nunatak	• tomahawk
• anorakk	• iglo	• piraja	• troika
• appelsin	• kajakk	• soya	• tsunami
• bestefar	• kalkun	• sumo	• tullerusk
• drosje	• mammut	• tobakk	• tundra

Frå eskimoisk	
Frå indianarspråk	
Frå japansk	
Frå nederlandsk	
Frå russisk	

Oppgåve 7: I norske ordbøker finn du sjeldan opplysningar om uttale. Men nokre ord har ein så «rar» uttale at ordbokredaktørane likevel gir råd. Korleis uttalar vi desse orda?

Stavemåte	Uttale	Stavemåte	Uttale
bacon		entrecôte	
debut		petit	
dessert		suksess	

«Å få så hatten passer»

Ordbøker og talemåter: Hvem kan hjelpe oss med ordforklaringer?

Det norske språket er fullt av talemåter og faste uttrykk. Men bare unntaksvis gir skoleordlistene svar på hva disse uttrykkene egentlig betyr.

Leter du etter gode forklaringer på norske ord og uttrykk, er Bokmålsordboka og Nynorskordboka sannsynligvis de aller beste stedene å lete. De to ordbøkene

finnes både i papirutgave og i nettutgave. Nettadressen er: www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html

Nedenfor ser du ti spørsmål som du skal prøve å svare på. Står du fast, kan du spørre sidemannen om hjelp. Får du selv spørsmål fra sidemannen, kan det hende at du finner svar i ordbokartikkelen nederst på A4-arket!

1.	Hva vil det si å være mann for sin hatt?	
2.	Hva vil det si å la hatten gå rundt?	
3.	Hva slags signaler sender man ut om man står med hatten i hånden?	
4.	Hva vil det si at man tar sin hatt og går?	
5.	Hva mener en person som sier: «Jeg bærer min hatt som jeg vil!»	
6.	Hva slags signaler sender man ut om man løfter på hatten?	
7.	Hva vil det å ta hatten av for noe (eller noen)?	
8.	Hva mener en person som sier: «Nå er jeg ikke høy i hatten ...»	
9.	Hva er hatten på en sopp?	
10.	Skriv en ordforklaring til substantivet «hatt»!	

.....

TILSLAGSORD	ARTIKKEL FRA BOKMÅLSORDBOKA (offisiell rettskriving)
tråd	tråd m1 (norr <i>þráðr</i> , besl med <i>dreie</i>) svært tynn snor av fibrer av silke, ull e 1, el. f eks av metall <i>træ</i> t- i <i>nåla</i> / <i>situasjonen var farlig</i> , <i>livet hans hang i en t-</i> / <i>uten en t-</i> helt naken / <i>trekke</i> t- lage ståltråd o 1 / <i>slå på t-en</i> telefonere (oppriinnelig om eldre telefonapparat med en metallstang som en måtte slå på for å få forbindelse med sentralen) / <i>være</i> , <i>falle i t- med noe</i> samstemme med noe / <i>miste t-en</i> gå surr i sammenhengen / <i>motivet går som en rød t-</i> gjennom romanen, se <i>rød</i> / <i>ta opp t-en</i> igjen fortsette med hovedemnet i et foredrag, en samtale e 1 etter avbrudd el. sidesprang / <i>trekke i t-ene</i> dirigere noe i det skjulte (oppriinnelig om marionetteater) / <i>samle alle t-er i sin hånd</i> trekke i trådene / <i>knute på t-en</i> overf: midlertidig uvennskap / <i>være lett på t-en</i> (trolig oppriinnelig 'hun spinner løst') være seksuelt løsaktig / <i>livst-, skjebnet-</i>

TIPS: Du kan lagre nettadressen til Bokmålsordboka og Nynorskordboka som bokmerker i nettseseren din!

«Livet hang i en tynn tråd»

Ordbøker og talemåter: Hvem kan hjelpe oss med ordforklaringer?

Det norske språket er fullt av talemåter og faste uttrykk. Men bare unntaksvis gir skoleordlistene svar på hva disse uttrykkene egentlig betyr.

Leter du etter gode forklaringer på norske ord og uttrykk, er Bokmålsordboka og Nynorskordboka sannsynligvis de aller beste stedene å lete. De to ordbøkene

finnes både i papirutgave og i nettutgave. Nettadressen er: www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html

Nedenfor ser du ti spørsmål som du skal prøve å svare på. Står du fast, kan du spørre sidemannen om hjelp. Får du selv spørsmål fra sidemannen, kan det hende at du finner svar i ordbokartikkelen nederst på A4-arket!

1.	Hva gjør en person som mister tråden?	
2.	Hva vil det si å ta opp tråden igjen i et foredrag?	
3.	Hva vil det si å være uten en tråd?	
4.	Hva gjør man hvis man slår på tråden?	
5.	Hva vil det si at det er knute på tråden?	
6.	Hva vil det at noe er i tråd med skolereglene?	
7.	Hva gjør man hvis man samler alle trådene i sin hånd?	
8.	Hva vil det si å være lett på tråden?	
9.	Hva vil det si at seieren henger i en tynn tråd?	
10.	Skriv en ordforklaring til ordet tråd!	

.....

TILSLAGSORD	ARTIKKEL FRA BOKMÅLSORDBOKA (offisiell rettskriving)
hatt	hatt m1 (norr <i>høttr</i> , <i>hattr</i>) 1 hodeplagg med pull og (vanligvis) brem <i>filth-</i> , <i>flossh-</i> , <i>stråh-</i> / <i>dameh-</i> , <i>sommerh-</i> / <i>hun hadde h- med slør</i> / <i>la h-en gå rundt samle inn penger</i> / <i>være på h- med en</i> kjenne en såpass at en hilser / <i>(ta) h-en av for</i> (<i>en person, en prestasjon</i>) (vise) anerkjennelse, respekt for / <i>lette, løfte på h-en</i> som hilsen / <i>være mann for sin h-</i> gjøre seg gjeldende, kunne klare seg selv / <i>bære sin h- som en vil være fri</i> , uavhengig / <i>ikke være høy i h-en</i> føle seg redd, underlegen / <i>ta sin h- og gå</i> plutselig forlate verv, stilling e 1 / <i>stå med h-en i hånden</i> uttrykk for underdanighet, ærbødighet / <i>så sannelig min h-!</i> uttrykk for forsikring, overraskelse / <i>gi en noe å henge h-en på</i> gi en grunn til klage, kritikk 2 noe som ligner en *hatt (1) <i>røykh-</i> , <i>skumh-</i> / <i>h-en på en sopp</i>

TIPS: Du kan lagre nettadressen til Bokmålsordboka og Nynorskordboka som bokmerker i netleseren din!

Ordenes opphav

Mange av våre språklige ord og uttrykk har en interessant forhistorie. En av dem som har gravd fram opplysninger om ordenes opphav, het Ivar Tryti. I boka «Språkets ville vekster» skrev han slik om ordet *nådestøt*:

«Hvis det gjaldt en strid på liv og død, kunne seierherren avslutte kampen ved å la motstanderen få *nådestøt*.

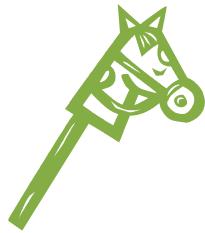
Uttrykket skal opprinnelig stamme fra middelalderens torturkamre, hvor offeret til sist kunne få kårdestikk som gjorde ende på dets lidelser.»

Nedenfor ser du 13 ord og uttrykk som ganske ofte forekommer i det norske språket. Kanskje kjenner du noen av dem fra før av? Fyll ut de tomme feltene – om mulig både den opprinnelige og den nye betydningen!

Uttrykk	Opprinnelig betydning	Ny/overført betydning
Alfa og omega		
Bjørnetjeneste		
Bølle		
Femtekolonne		
Gressenke		
Hanskemoral		
Hutaheiti		
Kannibal		
Kreft		
prøveballong		
Svanesang		
Toe sine hender		
Vandal		

Tips: Søk etter ordforklaringer på www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html

Ordenes opphav

Mange av våre språklige ord og uttrykk har en interessant forhistorie. En av dem som har gravd fram opplysninger om ordenes opphav, het Ivar Tryti. I boka «Språkets ville vekster» skrev han slik om ordet *knesette*:

«Å knesette et prinsipp har sin bakgrunn i vår egen sagatid. Både i Norge og i andre land var det vanlig at den som adopterte et barn eller tok det til oppfostring, skulle sette det på sitt kne. Ved denne symbolske handling godkjente fosterfaren barnet som sitt eget.

Hvis vi skal tro Snorre, var det slik Harald Hårfagre fikk den engelske kong Adelstein til å fostre den sønnen som Harald hadde fått med Tora Mosterstong. Haralds sendemann, Hauk Håbrok, gikk rett inn i kongens hall og satte gutten på Adelsteins kne. Dermed var kongen bundet til å fostre gutten, som senere fikk navnet Håkon Adelsteinfostre..»

Nedenfor ser du 12 ord og uttrykk som ganske ofte forekommer i det norske språket. Kanskje kjenner du noen av dem fra før av? Fyll ut de tomme feltene!

Uttrykk	Opprinnelig betydning	Ny/overført betydning
Akilleshød		
Blåmandag		
Djevelens advokat		
Frilanser		
Grå eminense		
Herostratisk berømmelse		
Hvetebrodsdager		
Kjephest		
Ludder		
Pyrrhosseier		
Syndebukk		
Tøffelhelt		

Tips: Søk etter ordforklaringer på www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html

Sangskatten fram i lyset

En ny sangantologi for skoleverket tar mål av seg å forene de beste tradisjonene fra 1800-tallet og 1900-tallet med nye elementer som skal ivareta den flerkulturelle dimensjonen som utgjør dagens Skole-Norge.

Sangantologien, kalt «Sang i Norge», inneholder om lag 500 sanger med melodilinje, besifring og tekst. Bak prosjektet står Musikk i Skolen, Norsk Noteservice, Rikskonsertene og Senter for pedagogiske tekster ved Høgskolen i Vestfold. På en egen nettside vil det bli tilbuddt lydspor og andre digitale tjenester. Dermed er det håp om at norsklærere uten altfor god sangstemme (eller uten gitarferdigheter), kan få litt drahjelp.

Takket være sponsorbidrag i millionklassen får alle landets barneskoler tilsendt et klassesett (17 bøker) av antologien. Ungdomsskoler må kjøpe sangbøkene selv. Medlemmer av «Musikk i skolen» betaler 210 kroner per sangbok. Ikke-medlemmer må ut med 249 kroner.

Sang i skolen skaper glede og innsikt

Trenger den norske grunnskolen en ny sangantologi? Utgiverne uttaler seg klart om hensikten med sangboka: «Vi ønsker å utvikle et felles sangrepertoar for barn, unge og voksne i dag. Antologien skal bygge på tradisjoner fra norsk sangkultur, supplert med nye sanger, som kan styrke sangen som kulturballast i skolen».

Mer vekt på sang i skolen kan gi elevene en trippel gevinst. For det første kan elevene få flere plussopplevelser på skolen. Ved allsang blir alle elevene aktivisert, og elevene kan koble seg fri fra en skolehverdag som litt for ofte kan romme stress og prestasjonsjag. Gode sangopplevelser kan skape trivsel. Ikke minst kan jevnlige sangstunder føre til at tause eleven oppfatter seg selv som litt mindre tause.

I 2004 gjennomførte UNESCO en stor internasjonal undersøkelse om hvilken virkning skolenes kunst- og kulturundervisning hadde på grunnopplæringen. Konklusjonen var klar: God undervisning i musikk og andre estetiske fag bidrar til økt selvtillit, mindre fravær og bedre skrive- og leseferdigheter blant barn og unge. I en skole som bare er styrt etter kravet om effektivitet, forsvinner elevenes arbeidsglede og lærelyst. Sett i et slikt perspektiv utgjør de siste års elevundersøkelser et tankekors for norsklærere: Hvorfor oppgir bare 4 prosent av elevene at de liker norskfaget best?

Bedre leseferdigheter gjennom sangtekster

Rim og regler og Barnesanger er viktige i den aller første leseopplæringen. Små barn liker å høre de samme tekstene og de samme melodiene flere ganger. Repetert lesing kan ha god effekt også høyere opp i alderstrinnene, ikke minst om tekstene fenger.

Fordelen med sangtekster er nettopp at de fenger: Enkelte sanger hører elevene på radioen til stadighet, og i noen situasjoner kan elevene oppleve det som nytlig å kunne noen strofer utenat. Kanskje kunne en del bokmålselever unngå en del elementære feil dersom de bare kunne én eneste nynorsktekst utenat???

Har sangen noen plass i Kunnskapsløftet?

Den nye læreplanen vier, ikke uventet, lite plass til visesang. I fagplanen for musikk står det skrevet at elevene skal kunne «framføre sanger og viser fra eldre og nyere tid» etter 7. trinn. Men senere nevnes ikke ordet «sang» i læreplanen.

I norskplanen for ungdomstrinnet finnes det likevel læreplanmål som gir læreren ryggedekning for å bruke tid på sang i norsktimene:

- 1) Elevene skal kunne «bruke ulike estetiske uttrykk i egne norskfaglige og tverrfaglige tekster». (Sang er et estetisk uttrykk!)
- 2) Elevene «skal kunne presentere viktige temaer og uttrykksmåter i sentrale samtidstekster og sammenligne dem med framstillinger i klassiske verk fra norsk litteraturarv». (Moderne sangtekster er sentrale samtidstekster. Ivar Aasen, Per Sivle, Arne Garborg og Alf Prøysen er en sentral del av den norske kulturarven!)

SANG I NORGE

ALF PRØYSEN BEST REPRESENTERT

Utgivelsen av «Sang i Norge» innebærer en kanonisering av den norske sangskatten. Alf Prøysen kommer best ut med til sammen åtte sanger. Deretter følger Ivar Aasen, Jakob Sande, Einar Skjæraasen, Halvdan Sivertsen og Thorbjørn Egner.

Punktlista til høyre viser drøyt 100 av de 500 sangtekstene som har fått plass i den nye sangboka. Flere av dikterne er representert med flere tekster enn dem som er nevnt på lista: Norsknytt har tillatt seg å plukke ut norskspråklige tekster som kan passe særlig bra på ungdomstrinnet.

Tekstutvalget er rikt. Her finnes tekster fra ulike litterære epoker, fra Petter Dass til Lars Lillo-Stenberg. Og det finnes sanger fra alle landsdeler. Tekstene er tematisk samlet i fjorten ulike kapitler – med overskrifter som «Historiske og fortellende sanger», «Kjærlighet», «Norge, land og folk» og «Arbeid og utfordringer».

Også i et språklig perspektiv er variasjonen stor. Redaksjonen har greid å skape en fin balanse mellom tekster skrevet på bokmål, nynorsk og dialekt.

Alle de andre nordiske landene representert i samlingen. Astrid Lindgren er mye brukt. Sverige har fått med tjueen tekster. Finland, Danmark og Island har fått med fire sanger hver, mens både Grønland og Færøyene har bidratt med to.

Sangbokas redaktører har tydelig prøvd å ivareta behovene til de språkliges minoritetene i Norge. At femten samiske sangtekster er tatt med, er et signal om at redaksjonen har prøvd å favne vidt. Mari Boines sanger finnes både i norsk og samisk språkdrakt.

Til sammen er tekster fra 50 land tatt med. Særlig er det lagt vekt på å få med sangtekster fra land som har avgitt mange utvandrere til Norge, for eksempel Pakistan, Vietnam, Sri Lanka og Russland.

Om lag sju prosent av sangene er engelskspråklige. Den som er glede i sang, kan for eksempel glede seg over «White Christmas», «Mamma Mia», «We'll meet again» eller «Yesterday».

- **Åge Aleksandersen:** Lys og varme
- **Benny Andersen:** Svantes lykkelige dag
- **Olav Aukrust:** Fjell-Norig
- **André Bjerke:** Herr president
- **Bjørnstjerne Bjørnson:** Løft ditt hode; Ja, vi elsker dette landet
- **Ketil Bjørnstad:** Sommernatt ved fjorden
- **Elias Blix:** No livnar det i lundar; Barndomsminne fra Nordland
- **Mari Boine:** Goaskinviellja; Gula gula
- **Sondre Bratland:** Gje meg handa
- **Kari Bremnes:** Københavnerkneipe
- **Trond Brænne:** Akkurat nå
- **Erik Bye:** Vår beste dag; Vårherres klinkekule
- **Finn Bø:** Norge i rødt, hvitt og blått
- **Hans Børli:** Skogenes sang
- **Petter Dass:** Fiskervise; Herre Gud, ditt dyre navn og ære
- **Jan Eggum:** Kor e alle helter hen?; En natt forbi
- **Bjørn Eidsvåg:** Eg ser; Skyfri himmel
- **Georg Elgaaen:** Voi voi
- **Kolbein Falkeid:** Tir n'a noir
- **Herodes Falsk:** Min første kjærlighet
- **Arne Garborg:** Mot soleglad; Fram dansar ein haugkall; Småsporven
- **Nordahl Grieg:** Til ungdommen
- **Jens Gundersen:** En bagatellmessig vise om det å være millionær
- **Inger Hagerup:** Våre små søsken
- **Klaus Hagerup:** Ellinors vise
- **Arvid Hansen:** Kom sommarvijnn; Nodavijnnvalsen
- **Erik Hillestad:** Slipp mine fløyter fri
- **Edvard Hoem:** Den fattige Gud
- **Trygve Hoff:** Aldri mer Hiroshima
- **Sonni Holtedahl:** Eksamensvise
- **Anders Hovden:** Ein fin liten blome; Fagert er landet
- **Ragnar Hovland:** Kveldssong for deg og meg
- **Hans Hyldbak:** Vårsøg
- **Henrik Ibsen:** Vi vandrer med freidig mot; Vi er en liten, men livsglad flokk
- **Kristoffer Jansson:** Hu hei! Kor er det vel friskt og lett
- **Finn Kalvik:** Finne mæ sjæl
- **Hartvig Kiran:** Aldri meir; Ei sild og ei til
- **Sven Lange m.fl.:** S'il vous plait
- **Lars Lillo-Stenberg:** Neste sommer; Min beibi drog avsted; Smak av honning
- **Aslaug Låstad Lygre:** Vi skal ikkje sova bort sumarnatta
- **Ivar Medaas:** Dar kjem dampen
- **Jørgen Moe:** Når våren ånder
- **Marius Müller:** Den du veit
- **Johan Nicolaisen:** Gymnastikkmarsj
- **Otto Nielsen:** He is dead, but he won't lie down
- **Lillebjørn Nilsen:** Crescendo i gågata; Ola Tveiten
- **Rudolf Nilsen:** Gategutt; Jeg hadde tenkt; Revolusjonens røst
- **Ragnar Olsen:** Polarlys
- **Ole Paus:** Engler i sneen
- **Alf Prøysen:** Julekveldsvise; Romjulsdrøm; Fløttardag; Å, den som var en løvetann; Du ska få en dag i mårå; Jørgen Hattemaker
- **Claus Pavel Riis:** Anne Knutsdotter
- **Hans Rotmo:** Det e itjnå som kjem tå seg sjøl; Høvlerivisa
- **Vidar Sandbeck:** Menuett i mai; Pengegaloppen
- **Mia Sandberg:** Det hainnle om å leve
- **Jakob Sande:** Fløytelåt; Det lyser i stille gredner; Då Daniel drog
- **Halvdan Sivertsen:** Nordaførr – vårvisa; Kjærlighetsvisa; Sammen for livet; Sommerfuggel i vinterland
- **Per Sivle:** Den fyrste song; Haust; Lerka
- **Einar Skjæraasen:** Hymne; Danse mi vise; Du ska itte trø i graset; Vandringsvise
- **Jon Arill Skoghol Storjell:** Kor er hammaren, Edvard?
- **Evert Taube:** Dansen på Sunnanö; Änglamark
- **Trond-Viggo Torgersen:** Tenke sjøl
- **Anders Vassbotn:** Å leva, det er å elska
- **Aasmund Olavsson Vinje:** Det syng for storegut; Ved Rondane; Blåmann
- **Henrik Wergeland:** California; Vi ere en nasjon vi med
- **Ivar Aasen:** Att og fram; Dei vil alltid klaga og kyta; Til lags åt alle; Dei gamle fjell; Nordmannen

ORD SOM LETT FORVEKSLES 1

Mange ord likner på hverandre – og blir derfor forvekslet. I denne oppgaven skal du lage setninger som tydelig viser at du kan bruke ordene på riktig måte!

arte seg

utarte

annullere

kansellere

arm

erme

berømt

beryktet

bevilgning

bevilling

bygging

bygning

enda

ennå

en gang

engang

ORD SOM LETT FORVEKSLES 2

Mange ord likner på hverandre – og blir derfor forvekslet. I denne oppgaven skal du lage setninger som tydelig viser at du kan bruke ordene på riktig måte!

enslig

ensom

foregripe

forgripe

gjelder

gjeller

imøtekommme

imøtegå

kjølvann

kjølevann

kryssing

krysning

lenger

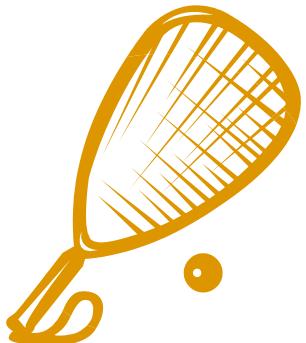
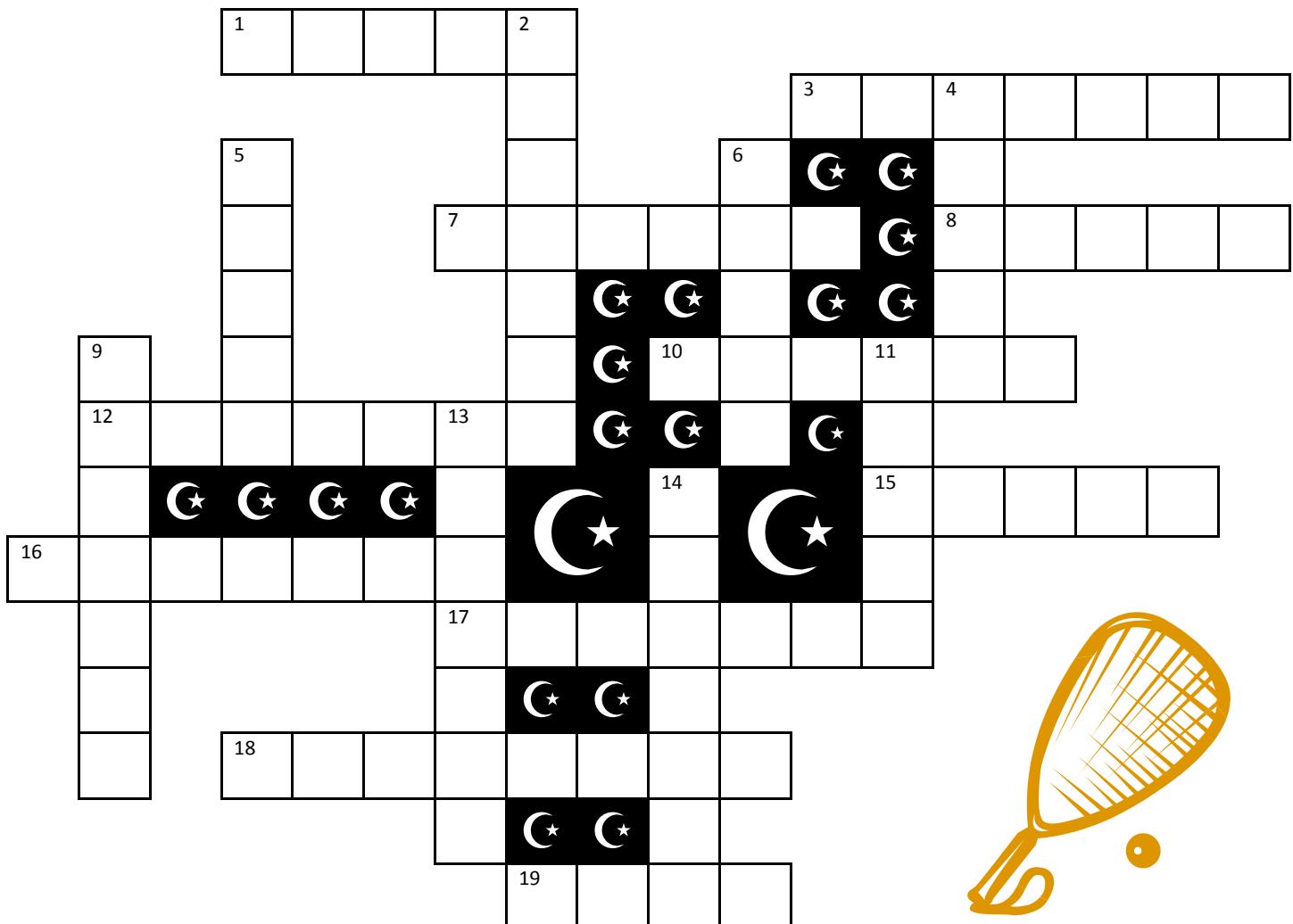
lengre

manglende

mangelfull

ARABERKRYSS

I dette kryssordet stammer alle løsningsordene fra arabiske språk, men ordene er tatt opp i det norske språket og har fått norsk stavemåte. Klarer du å løse «araberkryssordet»???

VANNRETT

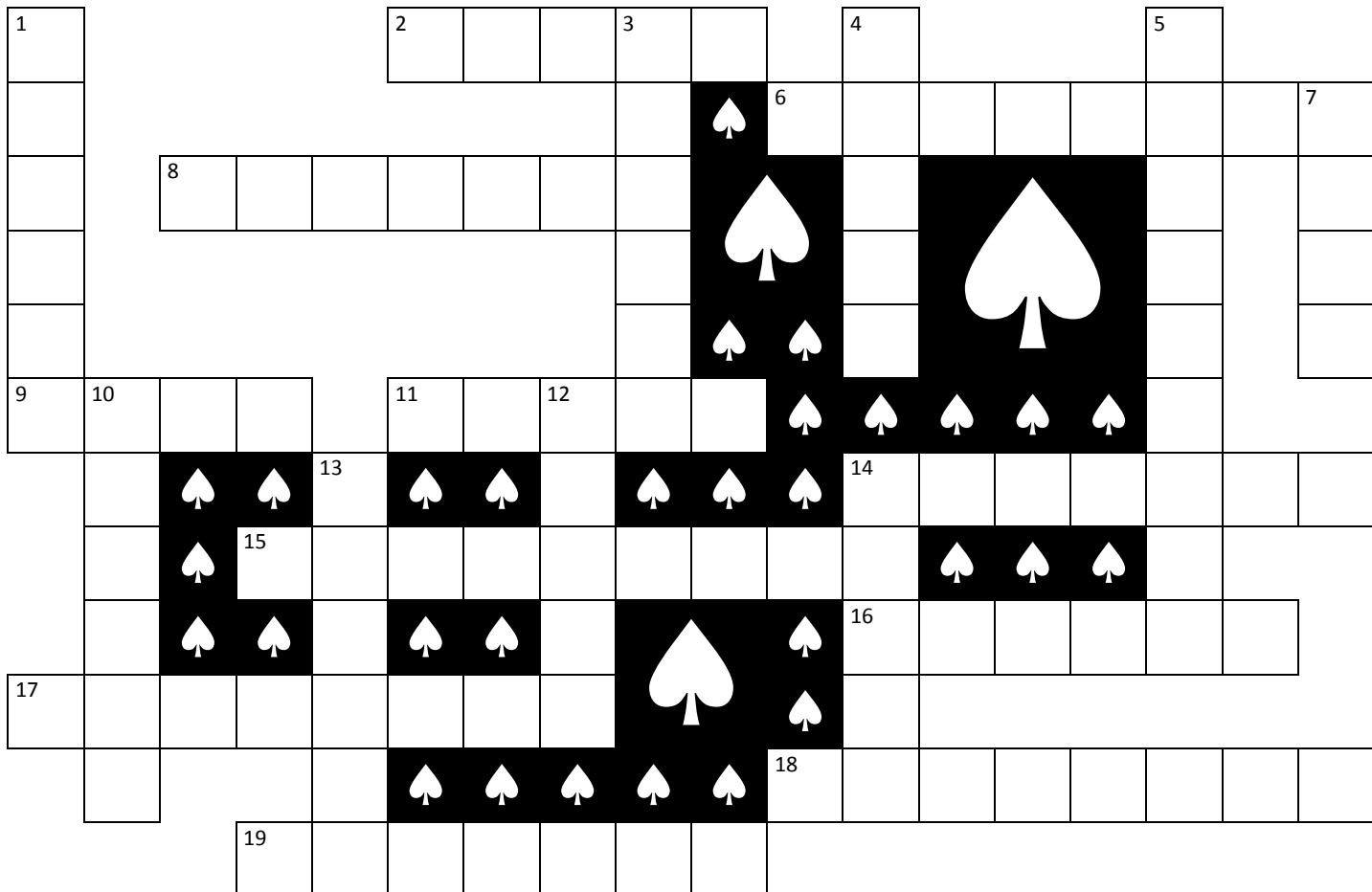
1. Farge (fra arabisk *lilak* 'blålig')
3. Stramt plagg; snøresokk (fra arabisk *Ghadames*, bynavn i Libya)
7. Tropisk vind (fra arabisk *mausim* 'årstid')
8. Tyktflytende sukkerlösning (fra arabisk *sharab* 'drikk')
10. Talltegn (fra arabisk *sifr* 'tom, null')
12. Sjøoffiser (fra arabisk *amir al bahr* 'høvding på havet')
15. Matrett (fra arabisk '(grillet) lammekjøtt')
16. Liggeunderlag (fra arabisk *al matrah* 'dyne')
17. Mirakelmikstur (fra arabisk *al-iksir* 'pulveret')
18. Flaskelignende beholder (fra arabisk *gharrāf* 'drikkekar')
19. Sjakkuttrykk (fra arabisk (*shah*) *mat* 'kongen er død')

LODDRETT

2. Rusdrikk (fra arabisk *al kohl* 'fint pulver')
4. Gudshus (fra arabisk *masjid* 'sted der en bøyer seg i bønn')
5. Del av muslimsk bolig der kvinnene holder til; en muslims koner og elskerinner (fra arabisk 'det som er forbudt')
6. Lik som er beskyttet mot forråtnelse (fra arabisk *mumiya* 'bek, voks')
9. Lager; rom til patroner (fra arabisk *makhzan* 'lagerhus')
11. Muslimsk tiggermunk; indisk selvpiner (fra arabisk *faqir* 'fattig tigger; hellig mann')
13. Lagerplass (fra arabisk 'verksted')
14. Sportsutstyr, tennisspade (fra arabisk 'håndflate')

SPANSKEKRYSS

I dette kryssordet stammer alle løsningsordene fra spansk, men ordene er tatt opp i det norske språket og har fått norsk stavemåte. Nederst til høyre på arket får du litt hjelp. Der er det listet opp en rekke ord som har vandret fra spansk (eller via spansk) til norsk – og blant disse ordene finner du også løsningsordene. Lykke til!

VANNRETT

2. Kasteline (fra spansk *lazo* 'snare, snor')
6. Sukkertøy (fra spansk 'lite rør')
8. Smakstilsetning i is (fra spansk *vaina* 'belg, skjede')
9. Matrett fylt med grønnsaker, kjøtt og saus
11. Lite soverom på båt (fra spansk 'plass, rom')
14. Halvvill præriehest (fra spansk *mesteño*)
15. Spisested med selvbetjening (fra spansk 'kaffesalg(sdisk)')
16. Elvegjel (fra spansk *cañón* 'rør, trakt')
17. Folkegruppe (fra spansk, egentlig 'inder')
18. Bredbremmet hatt (fra spansk 'skygge')
19. Krig som føres av frigjøringsgruppe (ved uventede angrep og sabotasje) (fra spansk 'liten krig')

LODDRETT

1. Person av blandet svart og hvit avstamning (fra spansk *mulato*, 'lite mulesel')
3. Middagshvil (fra spansk, eg. 'sjette timen')
4. Smårett (fra spansk, eg. 'lokk, deksel')
5. Våghals; desperat person (fra spansk 'fortvilt')
7. Forbund, sammenslutning, serie (fra spansk 'binde')
10. Individ uten fargestoffer (fra spansk *albus* 'hvit')
12. Flatbunnet instrument med seks strenger til å slå på med fingrene
13. Mannlig, mannsdominert (fra spansk 'maskulin, viril')
14. Straff i skolen – tidlig framsmøte (av spansk 'forberede')

ORDBANK

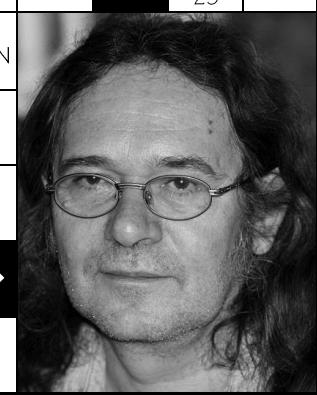
albino, ansjos, aprikos, banan, canyon, desperado, gerilja, gitar, indianer, kafeteria, kamerat, kannibal, kano, karamell, kokain, korridor, lasso, liga, lugar, macho, mais, moskito, mulatt, mustang, neger, orkan, parade, potet, real, savanne, siesta, sigar, sjokolade, sombrero, taco, tapas, tobakk, tomat, vanilje

FILMKRYSS

PÅ NYNORSK

							HUNDAR MED SVARTFLEKKAR	ADAM OG ...		FOR- BOK- STAVAR		SPØRJE- ORD
							➡	↓		➡		BOK- STAV 18
							DAG- BLAD					
							SPRÅK					RØYND
							VISS					
							↳		DES- SERT VOM			
							NY- BYR- JAR					
							PRATE					KASTE- MA- SKIN
							STOFF					
APPELSIN MED NELLIKSPIKAR	50	KJØ- LIG	29. JULI	⬇	REISKAP TIL Å SKJERE GRAS MED	JOBB	↑	SERIE			⬇	
RUS- DRIKK	↑					RAD- IUS		GLEFSAR				
500		G.- NAMN			TJU- VERI		SUMDE			RUS. G.- NAMN	TYGG- JE	
SLAG- ORDET	→						KAI FLO			UTAN RØTER		
	↗	SLØV					BLOMAR		↓	↓	ERIK PALM	RØRE
DRIKK		VEKE- SLUTT	FILM- HUS	→			DAG MO		PERI- ODE			
	↖			ROT		PUBLI- SITET	RYDDE	REKKJE AV FOLK		SLEIP	OPP- DRA	
AM. DEL- STAT		EU- BORGAR	⌘	→		KLARE					KONJ.	
MÅL					⚡	ART.	⚡	AV OG TIL				GML. KARAK- TER
ÅTAK					↓		ETTER A		TO LIKE			
DÝR							FOR- TALDE		LOKKE- MAT			
↖			PRON.			J.-NAMN			PERS. PRON.	SENIOR	⬇	BOK- STAV 25
TA- LENT			ARR.			STELE						
ORDA											U- JAMN	
DOK- TOR			OPP- DRETT	VI	JUNIOR	ET LAND		NED- BØR	TRE- SLAG	ELTE		
365 DAGAR		⚡							HUSDYR VEKS!		➡	
↖		KING					HOGGE- REISKAP					

FILMKRYSS

PÅ NYNORSK

								TATER- SPRÅKI			HELT ↑ SMILE		ULL- STOFF		VISTE ↑		PERS. PRON.
								→				→			RYDDE		
								RART	→								
								↑			EVEN- TYR- FIGUR			→			
								STELE		SØKS- MÅL	FINE BRÅK					GML. KARAK- TER	
								↑						NY			
OL-BY I 1992	BOK- STAV 15	TENT	MOTTO	ORG. ↑	DJEVEL J.-NAMN			INN- REISE- BEVIS	G.NAMN VRANG					KNUT THOEN		⌘	
AKTIVI- TETEN	↓							BRITISKE INGREP								REKNE	
FYND- ORD		FISK ⌘		HUS- DYR	LENGST UT				⌘	NY TANKE			SLAG				
					KORE PLATE				ARILD ENG				IKKJE INNE				
KOM- PANI		PJOK- KANE						VEKE- DAG	BLAUT- DYR								
GJEN- LYD				⌘		LIKE	↖			↶	⌘		STEL				
↑		DYRE- BUSTAD							ANNA OSE		⌘	GRUNN- STOFF (FE)	DRINK →				
SLEIP			IVAR GRAN		MJUK G.-NAMN					PLAG- GET	SVAR LEIAR					SA MØ	
VISS				ARE EK RØYNDA		SPOR- TE			ÅKER I ASIA		↓						
SVAR- ORD																	
FRYKT					50	«SPEL» LAND			FRA PARIS TIL ...						BOK- STAV 21		
⌘	TRIM		BOK- STAV- RIM											VOKAL			
G.- NAMN					⌘		FRED		GJØDLSE STOPP								
↑			⌘	HOVUD- STAD						TRE PREP.							
SPOR- TAR		⬇	DES- SERT		CASH PLATE												
FAR TIL OLE	→			TRE- SLAG		EIT PAR	OFRA SØLV					KONJ.					
↑			AKSEP- TERE					NITRO- GEN		KONJ.	↓ →						
IKKJE FULL		⌘			⇒		⇒			⇒							

Kva oppdagar stavekontrollen? – side 19

Oppgåve 1: 1) ikkje, 2) viss, 3) trudde, 4) seier, 5) vaksen, 6) følgjer, 7) Verken/Korkje, 8) dykkar/deira
Oppgåve 2: 1) vill>vil, si>seie, saken>saka, gjeller>gjeld, huskar>hugsar. 2) min>mi, tel>til, and>an, være>vere. 3) Når>Da, svert>svært, høye>høge, lyder>lydar. 4) dokke>dykk, Tørr>Tør, dokke>dykk, og>å. 5) Gruppe_press>Gruppepress, overbodet>absolutt ikkje, 6) Hun>Ho, dom>dei, pikar>piker, vært>vore. 7) mote>motet, en>ein, reinskur>regnskur

Ordenes opphav – side 24

Alfa og omega	(gr, eg 'den første og den siste bokstaven') det viktigste, grunnprinsippet
Bjørnetjeneste	velment, men uheldig hjelp som blir mest til skade (etter La Fontaines fabel om bjørnen som skulle jage bort en flue av sin herres nese, men som i stedet knuste hodet hans)
Bølle	(da., etter navnet <i>Bøllemose</i> , et sted der en guttebande fra København holdt til i fritiden) rå og brutal (volds)mann; ramp <i>bilb-</i>
Femtekolonne	(fra den sp borgerkrigen, da general Franco i 1936 rykket fram mot Madrid med fire kolonner og hadde den femte (sympatisørene) inne i byen) gruppe som driver undergravingsarbeid i eget land til fordel for en fremmed makt
Gressenke	(etter ty., lty, eg 'jente som er blitt forført ute i det fri og deretter forlatt') kvinne som har mannen sin bortreist
Hanskemoral	(etter B. Bjørnsons skuespill 'En hanske') mest som slagord i 1880–90-årene: kjønnsmoral som stiller samme sedelighetskrav til mannen som til kvinnene; i dag også: kjønnsmoral som stiller mindre krav tilmannens moral enn til kvinnens
Hutaheiti	subst (av tahitisk <i>Otaheiti</i> 'Tahiti') <i>langt bort i h-</i> langt av sted, langt pokker i vold
Kannibal	(fra sp, forvansket form av <i>caribes</i> innfødte på De vestindiske øyer) 2 dyr som spiser individer av sin egen art
Kreft	(fra lty, opph sm o s <i>kreps</i> , etter lat. <i>cancer</i> 'kreps', fordi en kreftsvulst kan ligne en kreps)
Prøveballong	liten ballong brukt til å fastslå vindforholdene før en større ballong sendes opp / overf: <i>tiltaket var en p-</i> satt i verk for å se om det var grunnlag for å gå videre i samme retning
Svanesang	(bet. 2 etter ty. fra lat., etter den feilaktige oppfatning at en sangsvane synger like før den dør) 1 sangsvanens skrik 2 dikters el. komponists siste verk, en persons siste opptreden el
Toe sine hender	v1 (norv <i>bvá</i>) rel og poet: vaske, tvette <i>t-sine hender</i> (etter Matt 27,24) fraskrive seg ansvaret
Vandal	(lat. fl <i>vandalus</i>) 1 person av en østgermansk folkestamme som bl.a. plyndret Roma i år 455 e.Kr 2 person som driver hærverk <i>v-er har vært på ferde på tunnelbanen.</i>

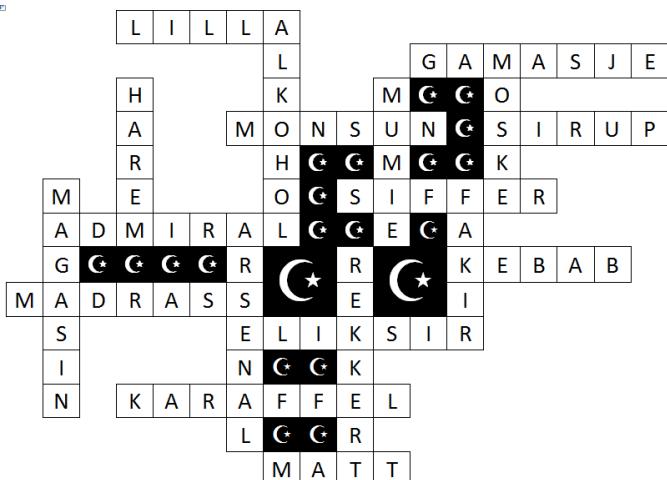
Ordenes opphav – side 25

Akilleshæl	(etter den greske helten <i>Akilles</i> , som bare var sårbar i hælen) ømt punkt, sårbart punkt, svakhet <i>matematikk er hans a-</i>
Blåmandag	(etter ty., opph om mandagen etter fastelavnssøndag, da alteret i kirken ble drapert med blått tøy) (man)dag da en kjenner seg elendig etter festing, dagen derpå
Djevelens advokat	<i>djevelens a-</i> (etter lat.) djevelens sakfører ved kanonisering av helgener; overf: forsvarer av en dårlig sak; nå ofte: person som peker på, framhever de negative sidene ved en sak
Frilanser	(eng. <i>freelance</i> , eg 'frei lanse', opph om en ridder el. leiesoldat som tjente den som betalte best) journalist, skuespiller, fotograf etc som arbeider på oppdragsbasis uten fast arbeidsgiver
Grå eminense	m1 (gj fr fra lat., av <i>eminere</i> , se <i>eminent</i>) tittel for høy katolsk geistliggrå e- (først brukt om Richelieus medhjelper, pater Joseph, som tilhørte en munkeorden som hadde grå kapper) person som holder seg i bakgrunnen, men likevel påvirker utviklingen; manipulator, trådtrekker, bakmann
Herostratisk berømmelse	(etter <i>Herostratos</i> , som for å bli berømt satte ild på Artemistempelet i Efesos) som skyldes en udåd el. en forkastelig handling <i>blih-berømt / vinne h-berømmelse</i>
Hvetebrøds-dager	(eg om de dagene da en spiste hvetebrød, dvs festdager) i fl: den første tiden av et ekteskap <i>h-ene våre tilbrakte vi i Paris</i>
Kjepphest	1 kjepp (med hestehode) brukt som leketøy til å ri på 2 sak, idé som en er (altfor) opptatt av <i>bare være opptatt av (å ri) sine k-er</i>
Ludder	(ty. <i>Luder</i> 'åtsel, lokkemat; tarvelig menneske; løsaktig kvinne', besl med ty. <i>laden</i> 'innby') prostituet kvinne, hore
Pyrrhosseier	(etter <i>Pyrrhos</i> , gr konge som seiret over romerne, men led urimelig store tap) dyrekjøpt seier, seier som er jevngodt med nederlag
Syndebukk	(eg etter 3. Mos 16,9: bukk som ble ofret som sonoffer for Israels synder) person, institusjon som må ta skylden for uheldig resultat e <i>treneren ble gjort til s- etter den dårlige sesongen</i>
Tøffelhelt	mann som blir dominert av sin kone, underkvet ektemann, jf <i>tøffel</i> [Elever som slår opp på øffel vil kunne lese at «øffler ble før oppfattet som et symbol på kvinnekjønnet, mens støvler kunne symbolisere menn»]

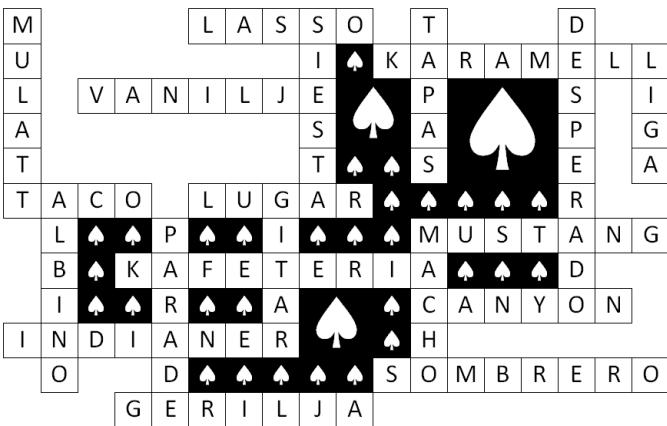
Surfetur i Nynorskordboka – side 20–21

- 1)** Eleven får bare treff på det ordet som er riktig stavet.
2b) Ordet er skrevet inn med ugyldig stavemåte.
3a) f=femininum, m=maskulinum, n=nøytrum. 1-tallet markerer at ordene bøyes på den «vanligste» måten.
3b) Ulike a-er viser ulike bøyingskjemaer
3c) v1=a-verb, v2=e-verb
6) Eskimoisk: anorakk, iglo, kajakk og nunatak. Indianerspråk: piraja, tobakk, ananas og tomahawk. Japansk: harakiri, soya, suma og tsunami. Nederlandsk: appelsin (eple fra Kina), bestefar, kalkun, tullerusk. Russisk: drosje, mammut, troika, tundra.
7) bei>ken eller sjednere be>ken; deby>; desæ>r; angtrekåt>t; sukses>s eller sykse>

Araberkryss

Spanskekryss

Filmkryss: Den siste revejakta

			I	K
⇒	D	E	N	↙ V
	A	V	I	S E R
	L	A	T	I N
	O	M	I	S E
	A	M	A	T Ø R
			T A L E	F
		↓	A	L I G A ↓ K A
	A	L	K O H O L	R S N E R R A R
	D	A	L I J B A D A	E T E
	V	A L S P R Ä K E T	R I V A N	
T	E	D O P A	F I O L A R	E P
N		K I N O	D M R O M J U L	
U	T A H	A P R K Ø T	T A L E	
S	E U R O P E A R	S L A K T E		
K	I L O P A	I B L A N T		
A	N G R E P B G U U	A G N		
E	L G D I N Å S E S R	Y		
E	V N E Å T T A N D E			
N	A M N A A T U R			
D	R B U S A K U			
E	AMB J Ø R N S E N ⇒			
Å	R L E A R Ø K S A R			

Filmkryss: Blod og ære

R	H	T	P
⇒	O L E	↙ W	R E
M E R K E	E L E G		
T A	O L E	↙ S	
N	E D L E		
V I S U M	U N G		
F	S A R E K T		
B O K S I N G A	S K O T S K E		
A Å L Y T S T	S A R T		
O R D T A K D A T A	A E U T E		
C O G U T A N E	S N I G E L		
E K K O A ↙ R Å L S ↘ E	J		
S L U R E V E H I A O	T E		
O M D L E A L A U S J A			
N E I A E R I R I S M A R K			
A N G S T D S D A K A R U			
T A L L I T E R A S J O N A			
M A G N E R R G J Ø			
R O R N P A R I S O R			
S ↘ I S K O N T A N T			
J O H N C G A V E			
T O M G O D T A N A T			
N ↗ F A R ↗ O G ↗ S O N ↗			

B-postabonnement

Returadresse:
Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

Norsknytt

Norsknytt nummer 2-2008

- 3 Leder
- 4 Eksamensordningen i norsk skriftlig
- 6 Nye læreplanmål i lesing
- 7 Hva skjuler seg bak målene?
- 10 Om lesemapper
- 11 Huskelister med lesestrategier
- 14 LUS-satsning i Oslo
- 15 LUS-skjema
- 16 Spørreskjema om lesing
- 18 Nynorske ordlister
- 19 Kva oppdagar stavekontrollen?
- 20 Surfetur i Nynorskordboka
- 22 «Å få så hatten passer»
- 23 «Livet hang i en tynn tråd»
- 24 Ordenes opphav
- 26 Sang i Norge
- 28 Ord som lett forveksles
- 30 Araberkryss
- 31 Spanskekryss
- 32 Filmkryss: Den siste revejakta
- 33 Filmkryss: Blod og ære
- 34 Fasit